

บทที่ 4

ผลการศึกษา

ผลการศึกษาครั้งนี้ เป็นการนำเสนอผลจากการรวบรวมข้อมูลทั้งข้อมูลทุติยภูมิ และข้อมูลปฐมภูมิเพื่ออธิบายสถานการณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการหนี้สิน โดยใช้กองทุนกลุ่มของเกษตรกรกลุ่มปลูกผักแบบเข้ม อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ โดยผลการศึกษาครั้งนี้ จะเป็นการวิเคราะห์ถึงปัจจัยและเงื่อนไขที่นำไปสู่ความสำเร็จในการจัดการหนี้สิน โดยใช้กองทุนกลุ่ม นำมาปรับใช้กับสถานการณ์ปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม ตลอดจนเป็นแนวทางให้กับชุมชนอื่นในการจัดการหนี้สินด้วยตนเองต่อไป โดยผลการศึกษาได้แบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 บริบททั่วไปของชุมชน

ส่วนที่ 2 โครงสร้างประชากร และข้อมูลพื้นฐานของสมาชิกกลุ่มปลูกผักแบบเข้ม อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

ส่วนที่ 3 ผลการศึกษาข้อมูลการจัดการหนี้ของเกษตรกรกลุ่มปลูกผักแบบเข้ม

ส่วนที่ 4 ผลการศึกษาปัจจัยและเงื่อนไขที่นำไปสู่ความสำเร็จในการจัดการหนี้สิน โดยใช้กองทุนกลุ่มในชุมชนของเกษตรกรกลุ่มปลูกผักแบบเข้ม อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

ส่วนที่ 1 บริบททั่วไปของชุมชน

4.1 สถานการณ์ บริบททั่วไปของชุมชน หมู่ที่ 3 และ 4 ตำบลดอนแก้ว อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

การศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจาก ศูนย์ข้อมูลเพื่อการพัฒนาชนบท กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย เกี่ยวกับสถานการณ์และบริบททั่วไปของชุมชน หมู่ที่ 3 บ้านสันต้นกอก และหมู่ที่ 4 บ้านดอนแก้ว ตำบลดอนแก้ว อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีผลการศึกษาดังต่อไปนี้

4.1.1 สถานการณ์และบริบททั่วไปของชุมชน หมู่ที่ 3 บ้านสันต้นกอก

สภาพทั่วไป

พื้นที่หมู่ที่ 3 บ้านสันต้นกอก มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 170 ครัวเรือน ประชากรจำนวน 516 คน โดยแยกเป็น ชาย 242 คน หญิง 274 คน โดยหมู่บ้านมีพื้นที่รวมทั้งหมด 425 ไร่ ครัวเรือนมีที่ดินทำกินของตนเอง และไม่ต้องเช่า จำนวน 90 ครัวเรือน แต่ละครัวเรือนมีน้ำสะอาดดื่มและบริโภคเพียงพอ ซึ่งรวมไปถึงน้ำใช้ และน้ำเพื่อการเกษตรที่เพียงพอตลอดปี

ด้านเศรษฐกิจ

ประชากรในหมู่ที่ 3 บ้านสันต้นกอก มีการประกอบอาชีพที่แตกต่างกันออกไป ได้แก่ ประกอบอาชีพรับจ้าง จำนวน 57 ครัวเรือน โดยมีอัตราค่าจ้างต่างๆไปวันละ 150 บาท ประกอบอาชีพการทำสวนผลไม้ จำนวน 120 ครัวเรือน โดยมีพื้นที่ทำสวนผลไม้รวมทั้งหมด 280 ไร่ ซึ่งผลไม้ที่ปลูกกันมาก คือ ลำไย และประกอบอาชีพการทำสวนผัก จำนวน 40 ครัวเรือน โดยมีพื้นที่ทำสวนผักรวมทั้งหมด 80 ไร่ ซึ่งผักที่ปลูกกันมาก คือ กระหล่ำดอก และในหมู่บ้านคนที่อายุ 15-60 ปีเต็ม มีการประกอบอาชีพและมีรายได้ จำนวน 338 คน ไม่มีการประกอบอาชีพและไม่มีความได้ จำนวน 5 คน โดยประชากรเพศชายในหมู่บ้าน ส่วนมากจะทำงานประเภทเกษตรกรรม และเพศหญิงจะทำงานหลากหลายอาชีพ

ด้านวัฒนธรรมและสังคม

มีวัฒนธรรมประเพณีที่ดำรงรักษาไว้ เช่น การนับถือผีปู่ ผีย่า และผีบ้านที่ดูแลปกป้องหมู่บ้าน และประเพณีตามเทศกาลต่างๆ เช่น การรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุในงานปีใหม่เมือง เป็นต้น ซึ่งภายในหมู่บ้าน มีผู้รู้ ปรากฏชาวบ้าน มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาชาวบ้านในการพัฒนาหมู่บ้าน และแต่ละครัวเรือนก็จะมีส่วนร่วมเพื่อประโยชน์ของหมู่บ้าน

ตารางที่ 4.1 ปรเภทรายได้ด้านการเกษตร และนอกการเกษตรตั้งแต่ปี 2548 - 2552 ของหมู่ที่ 3 บ้านสันต้นกอก ตำบลคอนแก้ว อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

ประเภทรายได้	ปี 2548 (บาท)	ปี 2549 (บาท)	ปี 2550 (บาท)	ปี 2551 (บาท)	ปี 2552 (บาท)
รายได้นอกภาคเกษตร	13,485,500	13,689,780	31,630,636	22,293,700	567,400
- รายได้จากเงินเดือน ค่าจ้างค่าตอบแทน	6,708,500	9,311,180	17,161,536	16,853,700	ยังไม่มีข้อมูล
- รายได้จากการค้าขาย	6,074,500	4,344,700	13,337,600	4,348,000	ยังไม่มีข้อมูล
- รายได้จากการประกอบธุรกิจ อุตสาหกรรมและบริการ	-	-	510,000	296,400	320,000
- รายได้อื่นๆเช่น ค่าเช่า ลูกหลานส่งเงิน มาให้ ฯลฯ	702,500	33,900	621,500	795,600	247,400
รายได้ด้านการเกษตร	-	-	4,150,600	3,648,850	126,500
มูลค่าการผลิตเพื่อการจำหน่าย	-	-	3,964,900	3,329,150	115,000
- การเพาะปลูกเพื่อจำหน่าย	-	-	3,930,500	3,140,800	ยังไม่มีข้อมูล
- การเลี้ยงสัตว์เพื่อจำหน่าย	-	-	24,400	188,350	115,000
- การประมงเพื่อจำหน่าย	-	-	10,000	ไม่มีข้อมูล	ยังไม่มีข้อมูล

ประเภทรายได้	ปี 2548 (บาท)	ปี 2549 (บาท)	ปี 2550 (บาท)	ปี 2551 (บาท)	ปี 2552 (บาท)
มูลค่าการผลิตเพื่อการบริโภค	-	-	185,700	319,700	11,500
-การเพาะปลูกเพื่อการบริโภค	-	-	179,500	281,200	ยังไม่มีข้อมูล
-การเลี้ยงสัตว์เพื่อการบริโภค	-	-	5,200	22,500	9,000
-การประมงเพื่อการบริโภค	-	-	1,000	16,000	2,500
รวม	13,485,500	13,689,780	35,781,236	25,942,550	693,900

แหล่งที่มา : ศูนย์ข้อมูลเพื่อการพัฒนาชนบท กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย

4.1.2 สถานการณ์และบริบททั่วไปของชุมชน หมู่ที่ 4 บ้านดอนแก้ว

สภาพทั่วไป

พื้นที่หมู่ที่ 4 บ้านดอนแก้ว มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 164 ครัวเรือน ประชากรจำนวน 564 คน โดยแยกเป็น ชาย 260 คน หญิง 304 คน โดยหมู่บ้านมีพื้นที่รวมทั้งหมด 384 ไร่ ครัวเรือนมีที่ดินทำกินของตนเอง และไม่ต้องเช่า จำนวน 80 ครัวเรือน แต่ละครัวเรือนมีน้ำสะอาดดื่มและบริโภคเพียงพอ ซึ่งรวมไปถึงน้ำใช้ และน้ำเพื่อการเกษตรที่เพียงพอตลอดปี

ด้านเศรษฐกิจ

ประชากรในหมู่ที่ 4 บ้านดอนแก้ว มีการประกอบอาชีพที่แตกต่างกันออกไป ได้แก่ ประกอบอาชีพรับจ้าง จำนวน 70 ครัวเรือน โดยมีอัตราค่าจ้างต่างๆไปวันละ 150 บาท ประกอบอาชีพการทำสวนผลไม้ จำนวน 84 ครัวเรือน โดยมีพื้นที่ทำสวนผลไม้รวมทั้งหมด 245 ไร่ ซึ่งผลไม้ที่ปลูกกันมาก คือ ลำไย และประกอบอาชีพการทำสวนผัก จำนวน 15 ครัวเรือน โดยมีพื้นที่ทำสวนผักรวมทั้งหมด 45 ไร่ ซึ่งผักที่ปลูกกันมาก คือ กระหล่ำดอก และในหมู่บ้านคนที่อายุ 15-60 ปีเต็ม มีการประกอบอาชีพและมีรายได้ จำนวน 316 คน ไม่มีการประกอบอาชีพและไม่มีความได้ จำนวน 24 คน โดยประชากรเพศชายในหมู่บ้าน ส่วนมากจะทำงานประเภทช่างฝีมือ และเพศหญิงจะทำงานประเภทอุตสาหกรรมแรงงาน

ด้านวัฒนธรรมและสังคม

มีวัฒนธรรมประเพณีที่ดำรงรักษาไว้ เช่น การนับถือผีปู่ ผีย่า และผีบ้านที่ดูแลปกป้องหมู่บ้าน ชาวบ้านทุกคนนับถือศาสนาพุทธ มีความเชื่อเรื่องการเคารพผีซึ่งเป็นความเชื่อที่สืบทอดกันมา และภายในหมู่บ้าน มีผู้รู้ ปราชญ์ชาวบ้าน มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาชาวบ้านในการพัฒนาหมู่บ้าน และแต่ละครัวเรือนก็จะมีส่วนร่วมเพื่อประโยชน์ของหมู่บ้าน

ตารางที่ 4.2 ประเภทรายได้ด้านการเกษตร และนอกการเกษตรตั้งแต่ปี 2548 – 2552 ของหมู่ที่ 4 บ้านดอนแก้ว ตำบลดอนแก้ว อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

ประเภทรายได้	ปี 2548 (บาท)	ปี 2549 (บาท)	ปี 2550 (บาท)	ปี 2551 (บาท)	ปี 2552 (บาท)
รายได้นอกภาคเกษตร	14,490,600	14,869,600	29,546,940	34,757,606	438,000
- รายได้จากเงินเดือน ค่าจ้างค่าตอบแทน	10,285,000	11,810,000	23,925,340	25,834,696	ยังไม่มีข้อมูล
- รายได้จากการค้าขาย	3,415,000	2,257,000	4,754,600	7,608,550	ยังไม่มีข้อมูล
- รายได้จากการประกอบธุรกิจ อุตสาหกรรมและบริการ	ไม่มีข้อมูล	ไม่มีข้อมูล	114,000	608,000	ยังไม่มีข้อมูล
- รายได้อื่นๆ เช่น ค่าเช่า ลูกหลานส่งเงิน มาให้ ฯลฯ	790,600	802,600	753,000	706,360	438,000
รายได้ด้านการเกษตร	295,000	146,300	1,982,100	3,647,100	27,700
มูลค่าการผลิตเพื่อการจำหน่าย	12,000	77,500	1,874,700	3,181,500	5,000
- การเพาะปลูกเพื่อจำหน่าย	ไม่มีข้อมูล	ไม่มีข้อมูล	1,653,800	2,846,500	ยังไม่มีข้อมูล
- การเลี้ยงสัตว์เพื่อจำหน่าย	7,000	7,500	220,900	278,500	ยังไม่มีข้อมูล
- การประมงเพื่อจำหน่าย	5,000	70,000	ไม่มีข้อมูล	56,500	5,000
มูลค่าการผลิตเพื่อการบริโภค	283,000	68,800	107,400	465,600	22,700
- การเพาะปลูกเพื่อการบริโภค	ไม่มีข้อมูล	ไม่มีข้อมูล	97,200	409,500	ยังไม่มีข้อมูล
- การเลี้ยงสัตว์เพื่อการบริโภค	242,000	31,800	10,200	24,400	12,200
- การประมงเพื่อการบริโภค	41,000	37,000	ไม่มีข้อมูล	31,700	10,500
รวม	14,785,600	15,015,900	31,529,040	38,404,706	465,700

แหล่งที่มา : ศูนย์ข้อมูลเพื่อการพัฒนาชนบท กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย

4.2 สถานการณ์ และสภาพปัญหาหนี้สินของเกษตรกรอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

กรมพัฒนาชุมชนภายใต้โครงการบูรณาการแผนชุมชน (กชช . 2ค.) ปี 2548 ได้มีการสำรวจข้อมูลพบว่าในพื้นที่สารภีทั้ง 5 ตำบลมีพื้นที่ปลูกฝักรวมทั้งสิ้น 649 ไร่ มีครัวเรือนที่ปลูกฝักรวม 382 ครัวเรือน สร้างรายได้ให้กับครัวเรือนเกษตรกรเฉลี่ย 28,885 บาท/ปี ในขณะที่เกษตรกรต้องเสียค่าใช้จ่ายซื้อสารเคมีและปุ๋ยเคมีเพื่อบำรุงรักษาและเร่งการเจริญเติบโตให้กับฝักรต่างๆ ด้วยการจ่าย 1,973 บาท/ไร่ เพื่อนำเอาสารเคมีกำจัดศัตรูพืชและปุ๋ยเคมีมาทำลายสุขภาพของเกษตรกรและสิ่งแวดล้อมของชุมชนด้วย โดยมีรายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 4.3

ตารางที่ 4.3 แสดงพื้นที่ ครัวเรือน รายได้ และรายจ่ายในการปลูกผักพื้นที่อำเภอสารภี

ตำบล	พื้นที่ปลูก ผัก (ไร่)	ครัวเรือน ที่ปลูก	รายได้เฉลี่ย/ ปี/ครัวเรือน	ค่าใช้จ่ายเฉลี่ย/ครัวเรือน/ไร่	
				ปุ๋ยเคมี	สารเคมี
ท่ากว้าง	60	37	5,750	1,300	750
ดอนแก้ว	284	106	80,333	1,300	1,334
ขัวมุง	100	78	11,571	400	200
หนองแฝก	110	84	18,214	927	414
ท่าวังตาล	95	77	28,556	1,567	1,672
รวม/เฉลี่ย	649	382	28,885	1,099	874

แหล่งที่มา : รายงาน โครงการบูรณาการแผนชุมชน (กชช.2ค.) กรมการพัฒนาชุมชน ปี 2548.

จากข้อมูลรายงาน โครงการบูรณาการแผนชุมชน (กชช. 2ค.) ปี 2548 แสดงให้เห็นว่าพื้นที่ตำบลดอนแก้ว อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ โดยส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เพาะปลูก ลำไย และมีการปลูกผักในสวนลำไยเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะกระหล่ำดอกซึ่งนิยมปลูกกันมาก ตามแรงจูงใจทางตลาดที่ในระยะแรกสามารถขายได้ในราคาดี จนกระทั่งเกษตรกรประสบปัญหาโรคพืชต่างๆทำให้ต้องใช้สารเคมีมากขึ้น เพื่อป้องกันโรค จากสภาพปัญหาของเกษตรกรผู้ปลูกผัก ได้มีการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช และปุ๋ยเคมีจำนวนมาก ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพของตนเอง และผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมของชุมชน แม้ว่าบางปีเกษตรกรได้ผลผลิตดีมากจนล้นตลาด ราคาตกต่ำ ทำให้ขาดทุน อีกทั้งการลงทุนปลูกผักของเกษตรกรเองไม่ได้ทำให้รายได้ของเกษตรกรเพิ่มขึ้นเลย แต่กลับกลายเป็นหนี้เพิ่มมากขึ้น การเป็นหนี้ยังเกิดจากการกวดราคาของพ่อค้าคนกลาง ทำให้รายได้ไม่คุ้มกับการลงทุน หรือมีการขายผลผลิตผ่านผู้รับซื้อเป็นทอดๆ ไปจนถึงพ่อค้าในเมืองเชียงใหม่ เมื่อพ่อค้าในเมืองไม่จ่ายเงิน พ่อค้าคนกลางในหมู่บ้านก็พลอยไม่มีเงินมาจ่ายคืนให้กับเกษตรกร บางครั้งทำให้สูญเสียรายได้ หนี้สินส่วนใหญ่เป็นหนี้ของ ธ.ก.ส. และสหกรณ์การเกษตรที่เป็นแหล่งเงินกู้ของเกษตรกรในชุมชนมากที่สุด สาเหตุในการกู้เงินทั้งสองแหล่งส่วนใหญ่เพื่อมาลงทุนทางการเกษตร เมื่อต้องการจะเร่งการผลิตก็ต้องลงทุนกู้ยืมเงินมากขึ้นจนทำให้เกิดการสะสมหนี้ที่ค้างเก่ามาเรื่อยๆ พอมีดอกเบี๋ยหนี้สินก็เพิ่มมากขึ้น จนทำให้ชาวบ้านต้องทำการเกษตรตลอดเวลา เพื่อหารายได้มาปลดหนี้ เงื่อนไขการขายผลผลิตไปยังตลาด ยิ่งเมื่อเป็นการเกษตรแบบพันธะสัญญาที่มีเงื่อนไขบังคับเกษตรกรให้ขายผลผลิตให้กับพ่อค้าในหมู่บ้านที่นำเอาพันธุ์พืชมาให้ปลูก ถูกกำหนดให้มีการคัดคุณภาพตามเกณฑ์ที่กำหนดมา หากไม่ตรงตาม

เกณฑ์พ่อค้าก็จะไม่รับซื้อ หรือลดราคาซื้อที่ต่ำกว่ามาตรฐาน ในช่วงเวลานี้ถือเป็นจุดเริ่มต้นของการมีหนี้สินแล้วพอกพูนมาจนถึงทุกวันนี้ ในบางปีน้ำท่วม ทำให้มีหนี้สินมากขึ้นอีก พี่ชการค้าหลายชนิดที่มีการส่งเสริมให้ปลูกมาก่อนนี้ยังเป็นที่ต้องการของตลาด เกษตรกรก็ยังเพาะปลูกอยู่

4.3 สถานการณ์รายได้ รายจ่าย และภาวะหนี้สิน

เกษตรกรตำบลคอนแก้ว อำเภอสาร์ภักดิ์ จังหวัดเชียงใหม่มีรายได้มาจากประกอบอาชีพเกี่ยวกับเกษตรเป็นส่วนใหญ่ก็จริง แต่มีการเพาะปลูกที่หลากหลายมาก และมีทั้งอาชีพหลักและอาชีพรองของครัวเรือน ซึ่งได้แก่ ทำสวนพืชผัก การทำไร่ ทำสวนผลไม้ เลี้ยงสัตว์ รับจ้างภาคการเกษตร รับจ้างนอกการเกษตร ค่าขาย/ธุรกิจส่วนตัวและอื่นๆ ซึ่งส่วนใหญ่แล้วจะมีการทำเกษตรแบบผสมผสานตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยเฉพาะการเกษตรที่เกี่ยวข้องกับการทำไร่ ผสมกับอาชีพอื่นๆ และสาเหตุในการกู้เงินส่วนใหญ่ก็เพื่อมาลงทุนทางการเกษตรนั่นเอง เมื่อต้องการจะเร่งการผลิตก็ต้องลงทุนกู้ยืมเงินมากขึ้นจนทำให้เกิดการสะสมหนี้มาเรื่อยๆ พอมีดอกเบียหนี้สินก็เพิ่มมาตามมา จนทำให้ชาวบ้านต้องทำการเกษตรตลอดเวลา เพื่อหารายได้มาปลดหนี้

จากการสำรวจข้อมูล พบว่าเกษตรกรมีปัญหาในการประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับรายได้ รายจ่าย และหนี้สินมากที่สุด เมื่อได้เรียงลำดับความสำคัญของปัญหาโดยแบ่งออกเป็น 5 อันดับ พบว่าสำหรับปัญหาอันดับที่ 1 มีครัวเรือนที่ไม่มีปัญหาเพียงร้อยละ 8.5 ประเด็นปัญหาที่เลือกมากที่สุดเรียงกันสามอันดับแรก คือ ปัญหาหนี้สินร้อยละ 35.1 รายได้ไม่พอกับรายจ่ายร้อยละ 28.7 และราคาตลาดของผลผลิตร้อยละ 9.5 (ตารางที่ 4.4) อันดับที่ 2 เป็นปัญหากลุ่มเดียวกับปัญหาอันดับที่ 1 ประกอบด้วย ปัญหาหนี้สินร้อยละ 21.3 รายได้ไม่พอกับรายจ่ายร้อยละ 20.2 และผลผลิตตกต่ำร้อยละ 11.7 จะเห็นได้ว่าปัญหาที่ให้ความสำคัญ 2 อันดับแรก เป็นเรื่องของรายได้และหนี้สิน ที่เกี่ยวข้องกับผลผลิตด้านราคาและปริมาณที่ตกต่ำ ส่วนปัญหาอันดับที่ 3,4 และ 5 ยังพบประเด็นปัญหาเดิมๆ แม้จะมีสัดส่วนที่ลดลง จากปัญหาในการประกอบอาชีพที่สรุปมาได้สะท้อนว่าสภาพเศรษฐกิจของตำบลคอนแก้วนั้นผูกติดอยู่กับระบบการผลิตทางการเกษตรที่ เกษตรกรมีรายจ่ายในปัจจัยการผลิตสูง แต่ขายผลผลิตในราคาต่ำกว่าต้นทุน นำมาสู่ภาวะรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย ซึ่งไม่ได้มีเฉพาะปัจจัยการผลิตทางการเกษตร ยังไม่ค่าครองชีพ ค่าเล่าเรียน และการซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคอื่นๆ ด้วย มีผลทำให้ต้องกู้ยืมและมีภาระหนี้สินจำนวนมาก

ตารางที่ 4.4 ปัญหาในการประกอบอาชีพ

หน่วย : ร้อยละ

ประเด็นปัญหา	อันดับ 1	อันดับ 2	อันดับ 3	อันดับ 4	อันดับ 5
ไม่มีปัญหา	8.5	17.0	29.8	50.0	71.3
หนี้สิน	35.1	21.3	10.6	4.3	2.1
ต้นทุนการผลิตสูง	8.5	9.6	12.8	8.5	4.3
ถูกพ่อค้าคนกลางเอาเปรียบ	2.1	3.2	5.3	7.4	6.4
ราคาตลาดของผลผลิต	9.6	9.6	10.6	5.3	1.1
ผลผลิตตกต่ำ	0.0	11.7	3.2	9.6	5.3
ดินเสื่อม	1.1	2.1	7.4	5.3	2.1
ดินแข็งสารเคมีตกค้าง	2.1	0.0	2.1	1.1	1.1
รายได้ไม่พอกับรายจ่าย	28.7	20.2	7.4	2.1	1.1
ใช้ปุ๋ยเคมีมากขึ้น	0.0	3.2	3.2	2.1	3.2
กรรมสิทธิ์ที่ดิน	1.1	1.1	2.1	1.1	0.0
ขาดความรู้	1.1	0.0	1.1	0.0	0.0
ไม่มีที่ดินทำกิน	1.1	1.1	3.2	1.1	0.0
ปัญหาอื่นๆ	1.1	1.1	3.2	1.1	0.0
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

แหล่งที่มา : จากการสำรวจ

จากการสำรวจข้อมูลสมาชิกกลุ่มเกษตรกรแบบเข้มที่ผ่านมา สภาพหนี้สินของชาวบ้านทั้งหมด 8,610,000 บาท และจากข้อมูลที่มีอยู่คนในชุมชนและสถานการณ์การเป็นหนี้ของชุมชนก็เหมือนจะเพิ่มขึ้นทุกปีและหากไม่แก้ไขหรือต้นตออีกไม่กี่ปีข้างหน้าก็จะถึงวันล่มสลายของชุมชน และจะส่งผลถึงลูกหลานทุกคนจะอยู่อย่างลำบากมาก

จากตารางที่ 4.5 จะเห็นได้ว่าสินทรัพย์มีมูลค่ามากกว่าหนี้สิน ซึ่งเป็นไปตามกระแสเศรษฐกิจของโลกที่มีการลงทุนในเกือบทุกอาชีพที่จะต้องกู้ยืมเงินมาก่อน จึงจะเห็นผลกำไร ส่วนใหญ่รายได้จะถูกนำไปใช้ในการชำระหนี้ และจะสามารถคืนหนี้ได้ต้องใช้ระยะเวลาไปข้างหน้าอย่างน้อย 10 ปี จึงจะเห็นผล แสดงให้เห็นว่าภาวะการเป็นหนี้สินยังเป็นปัญหาสำคัญของครัวเรือนและต้องเร่งให้มีการจัดการในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งเพื่อลดภาวะหนี้สินของครัวเรือนลง

ตารางที่ 4.5 ภาพรวมการสำรวจสถานะหนี้สินและสินทรัพย์ของสมาชิกกลุ่มจากหมู่ที่ 3 และหมู่ที่ 4 ตำบลดอนแก้ว อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 65 ครัวเรือน (ปี 2544)

หนี้สิน		ทรัพย์สิน	
รายการ	จำนวน(บาท)	รายการ	จำนวน(บาท)
หนี้สิน ธ.ก.ส.	4,260,000	รายได้ประจำปี	1,140,000
หนี้ สหกรณ์ออมทรัพย์	2,844,000	เงินฝากธนาคารต่างๆ	750,000
หนี้กลุ่มกองทุนต่างๆ	715,000	ที่ดินสิ่งปลูกสร้าง	6,590,000
หนี้กู้ยืมเพื่อการศึกษา	381,000	สินทรัพย์ที่เป็นรถยนต์	1,760,000
หนี้อ่อนคายน้อง	205,000		
หนี้นายทุน	55,000		
หนี้อื่นๆ	150,000		
รวมทั้งหมด	8,610,000	รวมทั้งหมด	10,240,000

แหล่งที่มา : จากการสำรวจ

ส่วนที่ 2 โครงสร้างประชากร และข้อมูลพื้นฐานของสมาชิกกลุ่มปลูกผักแบบเข้ม อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

4.4 ผลการศึกษาโครงสร้างประชากร และข้อมูลพื้นฐานของสมาชิกกลุ่มปลูกผักแบบเข้ม อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

ในการศึกษาครั้งนี้ได้ทำการวิเคราะห์โครงสร้างประชากรและข้อมูลพื้นฐานของสมาชิกกลุ่มปลูกผักแบบเข้ม อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างจากสมาชิกกลุ่มปลูกผักแบบเข้ม หมู่ที่ 3 และหมู่ที่ 4 ตำบลดอนแก้ว อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 65 ครัวเรือน การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ประกอบด้วย เพศ ช่วงอายุ จำนวนสมาชิกในครอบครัว การประกอบอาชีพ ระดับการศึกษาสูงสุด รายได้เฉลี่ยรวมต่อเดือน รายจ่ายเฉลี่ยรวมต่อเดือน ค่าใช้จ่ายที่ใช้ไปของครัวเรือน จำนวนหนี้สินของครัวเรือน และแหล่งที่มาของหนี้สินในครัวเรือน โดยผลการศึกษา มีดังต่อไปนี้

4.4.1 เพศของกลุ่มตัวอย่าง

จากการศึกษากลุ่มตัวอย่าง พบว่ากลุ่มตัวอย่างจาก สมาชิกกลุ่มปลูกผักแบบเข้ม อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ เป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 64.5 ดังแสดงในตารางที่ 4.6

ตารางที่ 4.6 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามเพศ

เพศ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ชาย	42	64.5
หญิง	23	35.4
รวม	65	100.0

แหล่งที่มา : จากการสำรวจ

4.4.2 ช่วงอายุของกลุ่มตัวอย่าง

จากการศึกษากลุ่มตัวอย่าง พบว่าสมาชิกส่วนใหญ่มีช่วงอายุระหว่าง 51 – 59 ปี คิดเป็นร้อยละ 80.0 รองลงมาคือ อายุ 41 – 49 ปี และอายุ 60 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 15.4 และ 4.6 ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 4.7

ตารางที่ 4.7 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามช่วงอายุ

ช่วงอายุ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
41 – 49 ปี	10	15.4
51 – 59 ปี	52	80.0
60 ปีขึ้นไป	3	4.6
รวม	65	100.0

แหล่งที่มา : จากการสำรวจ

4.4.3 จำนวนสมาชิกในครัวเรือนของกลุ่มตัวอย่าง

จากการศึกษากลุ่มตัวอย่าง พบว่าส่วนใหญ่มีสมาชิกในครัวเรือนจำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 50.8 รองลงมาคือ 4 คน และ 6 คน คิดเป็นร้อยละ 24.6 และ 9.2 ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 4.8

ตารางที่ 4.8 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามจำนวนสมาชิกในครัวเรือน

จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
2 คน	5	7.7
3 คน	33	50.8
4 คน	16	24.6
5 คน	2	3.1
6 คน	6	9.2
7 คน	3	4.6
รวม	65	100.0

แหล่งที่มา : จากการสำรวจ

4.4.4 ระดับการศึกษาสูงสุดของกลุ่มตัวอย่าง

จากการศึกษากลุ่มตัวอย่าง พบว่าสมาชิกส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาสูงสุด คือ ประถมศึกษาตอนปลาย ป.4 – ป.6 คิดเป็นร้อยละ 67.7 รองลงมาคือ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ม.1 – ม.3 และประถมศึกษาตอนปลาย ป.1 – ป.3 คิดเป็นร้อยละ 20.0 และ 12.3 ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 4.9

ตารางที่ 4.9 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามระดับการศึกษาสูงสุด

ระดับการศึกษาสูงสุด	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ประถมศึกษาตอนปลาย ป.1 – ป.3	8	12.3
ประถมศึกษาตอนปลาย ป.4 – ป.6	44	67.7
มัธยมศึกษาตอนต้น ม.1 – ม.3	13	20.0
มัธยมศึกษาตอนต้น ม.1 – ม.3	0	0.0
อนุปริญญา/ปวส.	0	0.0
ปริญญาตรี	0	0.0
สูงกว่าปริญญาตรี	0	0.0
รวม	65	100.0

แหล่งที่มา : จากการสำรวจ

4.4.5 การประกอบอาชีพของกลุ่มตัวอย่าง

จากการศึกษากลุ่มตัวอย่าง พบว่าสมาชิกส่วนใหญ่มีการประกอบอาชีพการเกษตร คิดเป็นร้อยละ 58.5 รองลงมาคือ ประกอบอาชีพรับจ้าง และประกอบอาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว คิดเป็นร้อยละ 32.3 และ 7.7 ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 4.10

ตารางที่ 4.10 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามการประกอบอาชีพ

การประกอบอาชีพ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
งานประจำ	1	1.5
การเกษตร	38	58.5
รับจ้าง	21	32.3
ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	5	7.7
รวม	65	100.0

แหล่งที่มา : จากการสำรวจ

4.4.6 รายได้เฉลี่ยรวมต่อเดือนของกลุ่มตัวอย่าง

จากการศึกษากลุ่มตัวอย่าง พบว่าสมาชิกส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยรวมของครัวเรือน คือ 3,000 – 6,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 29.2 รองลงมาคือ 6,001 – 9,000 บาท และ 12,001 – 15,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 21.5 และ 20.0 ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 4.11

ตารางที่ 4.11 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามรายได้เฉลี่ยรวมต่อเดือน

รายได้เฉลี่ยรวมต่อเดือน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ต่ำกว่า 3,000 บาท	5	7.7
3,000 – 6,000 บาท	19	29.2
6,001 – 9,000 บาท	14	21.5
9,001 – 12,000 บาท	7	10.8
12,001 – 15,000 บาท	13	20.0
15,001 บาทขึ้นไป	7	10.8
รวม	65	100.0

แหล่งที่มา : จากการสำรวจ

4.4.7 รายจ่ายเฉลี่ยรวมต่อเดือนของกลุ่มตัวอย่าง

จากการศึกษากลุ่มตัวอย่าง พบว่าสมาชิกส่วนใหญ่มีรายจ่ายเฉลี่ยรวมของครัวเรือน คือ 3,000 – 6,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 33.8 รองลงมาคือ 9,001 – 12,000 บาท และ 1,000 – 3,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 29.3 และ 15.4 ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 4.12

ตารางที่ 4.12 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามรายจ่ายเฉลี่ยรวมต่อเดือน

รายจ่ายเฉลี่ยรวมต่อเดือน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ต่ำกว่า 1,000 บาท	3	4.6
1,000 – 3,000 บาท	10	15.4
3,001 – 6,000 บาท	22	33.8
6,001 – 9,000 บาท	4	6.1
9,001 – 12,000 บาท	19	29.3
12,001 – 15,000 บาท	2	3.1
15,001 บาทขึ้นไป	5	7.7
รวม	65	100.0

แหล่งที่มา : จากการสำรวจ

4.4.8 แหล่งที่มาของหนี้สินของกลุ่มตัวอย่าง

จากการศึกษากลุ่มตัวอย่าง พบว่าสมาชิกส่วนใหญ่มีแหล่งที่มาของหนี้สินในครัวเรือน คือ กู้เงินมาจาก 3 แหล่ง ได้แก่ ธ.ก.ส., กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน และกลุ่มกองทุนเกษตรแบบเข้ม คิดเป็นร้อยละ 33.8 รองลงมาคือ กู้เงินมาจาก 2 แหล่ง ได้แก่ ธ.ก.ส. และกลุ่มกองทุนเกษตรแบบเข้ม และ กู้เงินมาจากโครงการของรัฐ คิดเป็นร้อยละ 16.9 และ 12.4 ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 4.13

ตารางที่ 4.13 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามแหล่งที่มาของหนี้สิน

แหล่งที่มาของหนี้สิน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
โครงการของรัฐ	8	12.4
ธ.ก.ส. และกลุ่มกองทุนเกษตรแบบเข้ม	11	16.9
ธนาคาร และกลุ่มกองทุนเกษตรแบบเข้ม	3	4.6
สหกรณ์ และกลุ่มกองทุนเกษตรแบบเข้ม	5	7.7
กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน และกลุ่มกองทุนเกษตรแบบเข้ม	5	7.7
ธ.ก.ส. , ธนาคาร และกลุ่มกองทุนเกษตรแบบเข้ม	6	9.2
ธ.ก.ส. , สหกรณ์ และกลุ่มกองทุนเกษตรแบบเข้ม	5	7.7
ธ.ก.ส. , กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน และกลุ่มกองทุนเกษตรแบบเข้ม	22	33.8
รวม	65	100.0

แหล่งที่มา : จากการสำรวจ

4.5 ผลการศึกษาข้อมูลการประกอบอาชีพปลูกผักแบบเข้ม ของสมาชิกกลุ่มปลูกผักแบบเข้ม อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

ในการศึกษาครั้งนี้ได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลการประกอบอาชีพปลูกผักแบบเข้มของสมาชิกกลุ่มปลูกผักแบบเข้ม อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างจากสมาชิกกลุ่มปลูกผักแบบเข้ม หมู่ที่ 3 และหมู่ที่ 4 ตำบลคอนแก้ว อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 65 คนจาก 65ครัวเรือน การศึกษาข้อมูลประกอบด้วย จำนวนที่ดินที่ใช้ปลูกผัก ความเป็นเจ้าของที่ดินที่ใช้ปลูกผัก การทำกิจกรรมอื่นในที่ดินที่ใช้ปลูกผัก และค่าใช้จ่ายในการปลูกผัก โดยผลการศึกษาเบื้องต้นมีดังนี้

4.5.1 จำนวนที่ดินที่ใช้ปลูกผักแบบเข้มของกลุ่มตัวอย่าง

จากการศึกษากลุ่มตัวอย่าง พบว่ากลุ่มตัวอย่างจากสมาชิกกลุ่มปลูกผักแบบเข้ม อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ส่วนใหญ่มีที่ดินที่ใช้ในการปลูกผักแบบเข้ม ต่ำกว่า 1 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 49.2 รองลงมาคือ จำนวน 2 ไร่ – 3 ไร่ และมากกว่า 3 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 30.8 และ 12.3 ดังแสดงในตารางที่ 4.14

ตารางที่ 4.14 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามจำนวนที่ดินที่ใช้ปลูกผักแบบเข้ม

จำนวนที่ดินที่ใช้ปลูกผักแบบเข้ม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ต่ำกว่า 1 ไร่	32	49.2
1 ไร่	5	7.7
2 ไร่ – 3 ไร่	20	30.8
มากกว่า 3 ไร่	8	12.3
รวม	65	100.0

แหล่งที่มา : จากการสำรวจ

4.5.2 การถือครองที่ดินที่ใช้ปลูกผักแบบเข้มของกลุ่มตัวอย่าง

จากการศึกษากลุ่มตัวอย่าง พบว่าสมาชิกส่วนใหญ่ที่ดินที่ใช้ในการปลูกผักแบบเข้มเป็นของตนเอง คิดเป็นร้อยละ 41.5 รองลงมาคือ ผู้อื่นให้ทำ คิดเป็นร้อยละ 36.9 ดังแสดงในตารางที่ 4.15

ตารางที่ 4.15 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามการถือครองที่ดิน

การถือครองที่ดินที่ใช้ปลูกผักแบบเข้ม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ตัวเอง	27	41.5
เช่า	7	10.8
ผู้อื่นให้ทำ	24	36.9
ตัวเอง และผู้อื่นให้ทำ	7	10.8
รวม	65	100.0

แหล่งที่มา : จากการสำรวจ

4.5.3 การทำกิจกรรมการเกษตรอื่นๆ ในที่ดินที่ใช้ปลูกผักแบบเข้มของกลุ่มตัวอย่าง

จากการศึกษากลุ่มตัวอย่าง พบว่าสมาชิกส่วนใหญ่มี การทำกิจกรรมการเกษตรอื่นๆ ในที่ดินที่ใช้ปลูกผักแบบเข้ม คือ การปลูกพืชสวน คิดเป็นร้อยละ 33.8 รองลงมาคือ การปลูกพืชไร่ และการปลูกไม้ผล คิดเป็นร้อยละ 32.3 และ 7.7 ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 4.16

ตารางที่ 4.16 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามการทำกิจกรรมอื่นในที่ดินที่ใช้ปลูกผักแบบเข้ม

จำนวนที่ดินที่ใช้ปลูกผักแบบเข้ม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ไม่มี	14	21.5
ปลูกพืชสวน	22	33.8
ปลูกไม้ผล	5	7.7
ปลูกพืชไร่	21	32.3
เลี้ยงสัตว์	3	4.6
รวม	65	100.0

แหล่งที่มา : จากการสำรวจ

4.5.4 ค่าใช้จ่ายที่ใช้ไปในการปลูกผักแบบเข้มของกลุ่มตัวอย่าง

จากการศึกษาของกลุ่มตัวอย่าง พบว่าสมาชิกส่วนใหญ่มีค่าใช้จ่ายที่ใช้ไปในการปลูกผักแบบเข้มมาจาก การซื้อเมล็ดพันธุ์อย่างเดียว คิดเป็นร้อยละ 44.6 รองลงมาคือ มาจากการซื้อเมล็ดพันธุ์, ค่าจ้างแรงงาน และซื้อปุ๋ย/ยาฆ่าแมลง คิดเป็นร้อยละ 16.9 ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 4.17

ตารางที่ 4.17 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามค่าใช้จ่ายที่ใช้ในการปลูกผักแบบเข้ม

ค่าใช้จ่ายที่ใช้ไปในการปลูกผักแบบเข้ม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ค่าเมล็ดพันธุ์	29	44.6
ค่าจ้างแรงงาน	8	12.3
ค่าปุ๋ย/ยาฆ่าแมลง	3	4.6
ค่าเมล็ดพันธุ์และค่าจ้างแรงงาน	5	7.7
ค่าเมล็ดพันธุ์และค่าปุ๋ย/ยาฆ่าแมลง	9	13.8
ค่าซื้อเมล็ดพันธุ์, ค่าจ้างแรงงาน และค่าซื้อปุ๋ย/ยาฆ่าแมลง	11	16.9
รวม	65	100.0

แหล่งที่มา : จากการสำรวจ

ส่วนที่ 3 ข้อมูลการจัดการหนี้ของเกษตรกรกลุ่มปลูกผักแบบเข้ม

4.6 พัฒนาการ การจัดการปัญหาหนี้สินของเกษตรกรกลุ่มปลูกผักแบบเข้ม อำเภอสารภี จังหวัด เชียงใหม่

ท่ามกลางกระแสวิกฤติเศรษฐกิจช่วงปี พ.ศ. 2540 – 2541 ชุมชนหมู่ 3 และหมู่ 4 ตำบลคอนแก้ว อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่มีอาชีพหลักพึ่งกระแสนี้ได้ เกิดปัญหาหนี้สินพอกพูนขึ้นมากมาย ปัญหาที่สำคัญที่ชุมชนประสบอยู่ก็คือ **ปัญหาหนี้สิน** ปัญหารายได้ไม่พอกับรายจ่าย เป็นปัญหาที่ชุมชนพยายามหารูปแบบแก้ไขอยู่ และแนวทางการชำระหนี้ยังไม่ชัดเจน ชุมชนยังขาดอาชีพเสริมที่ทำรายได้แน่นอน อาชีพเกษตรอย่างเดียวก็ไม่เพียงพอที่จะชำระหนี้ให้หมดไปได้ หนี้สินของคนในชุมชนส่วนใหญ่จะเป็นหนี้ธนาคาร หนี้สหกรณ์ หนี้จากกลุ่มต่างๆ ในชุมชน หนี้นายทุน หนี้เพื่อการศึกษา และหนี้อื่นๆ ดังนั้นปัญหาหนี้สินของชุมชนจึงเป็นปัญหาที่ชุมชนจะต้องช่วยกันหาทางออก และกระบวนการเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาให้ได้ ช่วงนี้ได้มีผู้นำแนวคิดการรวมกลุ่มเพื่อระดมเงินออมและช่วยเหลือสมาชิกในชุมชน โดยเริ่มต้นจากกลุ่มปลูกผักบ้านคอนแก้ว เป็นการรวมกลุ่มระหว่างเกษตรกรผู้ปลูกผักในสวนลำไย พื้นที่หมู่ที่ 3 และหมู่ที่ 4 ตำบลคอนแก้ว อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ทั้งที่เป็นผู้มีที่ดินเป็นของตนเอง และผู้ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง แต่เช่าที่ดินของผู้อื่นเพื่อปลูกผักขาย จากความคิดที่ว่า *“ที่ผ่านมากเกษตรกรปลูกผักไม่ได้ปลูกเพื่อรายได้ของตนเองแต่เป็นการปลูกเพื่อพ่อค้าคนกลาง เพราะไปเอาทุนเขามา ปลูกผักไปก็มีการหนี้สินเพิ่มขึ้นๆ”* ถึงแม้จะเป็นการเริ่มต้นจากกลุ่มเล็กๆ แต่ก็ถือว่ามีคนเริ่มขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาสุขภาพและปัญหาสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ตำบลคอนแก้ว อำเภอสารภี นั้นเกิดขึ้น โดยที่นำเอา *“ปัญหาหนี้สิน”* เชื่อมโยงกับ *“ปัญหาสุขภาพ”* ทำให้เกษตรกรที่เข้าร่วมกลุ่ม มีการปรับเปลี่ยนทัศนคติ และตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเอง ครอบครัว และชุมชน และด้วยความคิดว่า *“คนจนไม่มีสิทธิกินผักปลอดสารพิษราคาถูกบ้างเลยหรือ?”* เป็นแรงผลักดันให้มีการเริ่มเรียนรู้ปลูกผักปลอดสารพิษ โดยการใช้ปุ๋ยหมักชีวภาพ และสารไล่แมลงจากธรรมชาติ ทำให้เกษตรกรที่หันกลับมาปลูกผักปลอดสารพิษเกิดข้อเปรียบเทียบทั้งด้านผลผลิตที่ได้ และสุขภาพที่ดีขึ้นจากที่เคยใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชและปุ๋ยเคมี ประกอบกับช่วงเวลาดังกล่าว *คุณแม่ทองดี โทธิยง* แม่ครูผู้เป็นปราชญ์ชาวบ้านของตำบลคอนแก้ว ได้นำความช่วยเหลือจากภายนอก ประสานขอรับเงินทุนช่วยเหลือจากโครงการไทย-เยอรมัน ผ่านกรมพัฒนาชุมชน จำนวน 300,000 บาท ทำให้เกิดกลุ่มปลูกผักบ้านคอนแก้วขึ้น แต่ในช่วงแรกๆ การบริหารจัดการไม่ได้อยู่ที่กลุ่มเกษตรกร แต่อยู่ที่ผู้นำหมู่บ้านจึงไม่ทำให้เกิดการแก้ไขปัญหาเท่าที่ควร เนื่องจากกลุ่มผู้นำเกิดความกลัวว่า หากนำเงินไปให้เกษตรกรกู้แล้ว จะไม่ได้คืน เงินจะสูญไปกับเกษตรกร จึงเอาเงินฝากธนาคารไว้

คุณสมชัย บุญเป็ง

คุณสังวาล บุญเป็ง

ต่อมา *คุณสมชัย และคุณสังวาล บุญเป็ง* สองสามีภรรยา ได้คิดเริ่มต้นจัดตั้งกลุ่มภายใต้ชื่อ “**กลุ่มปลูกผักแบบเข้ม**” ในฐานะประธานและเลขาของกลุ่มฯ ได้เข้ามาบริหารจัดการแทนกลุ่มผู้นำ โดยนำแนวความคิดการบริหารจัดการมาพูดคุยกับชาวบ้าน ซึ่งชาวบ้านตอบรับเป็นอย่างดี จึงเป็นก้าวแรกของกลุ่มฯ ที่มีการนำเงินจากธนาคารมาให้สมาชิกกู้ยืมเงิน ปัจจุบันมีสมาชิกจากหมู่ที่ 3 และหมู่ที่ 4 ตำบลคอนแก้ว อำเภอสารภี จำนวนทั้งสิ้น 125 ครัวเรือน โดยเน้นการช่วยเหลือและจัดสวัสดิการให้กับสมาชิกกลุ่ม และบริหารจัดการเงินทุนดังกล่าว ปลูกหน่อสมาชิกเกษตรกรผู้ปลูกผักจากหน่อนอกกระบบที่มีดอกเบี๋ยสูงๆ ได้ จนกระทั่งขยายให้เกิดสวัสดิการแก่สมาชิกในรูปของสวัสดิการรักษาพยาบาล และมีแนวความคิดประกันชีวิตให้สมาชิกกลุ่มอีกด้วย

4.7 รูปแบบและกระบวนการในการแก้ไขปัญหาหนี้สินและสร้างรายได้ในแต่ละครัวเรือนของสมาชิกกลุ่มปลูกผักแบบเข้ม อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

จากข้อมูลปัญหาหนี้สินเองทำให้กรรมการหมู่บ้าน แคนนำชุมชน จึงพยายามแก้ไขปัญหาทุกอย่างตลอดมา เช่นการจัดตั้งกลุ่ม กองทุนต่างๆ และพยายามที่จะจัดสวัสดิการต่างๆ ให้กับชาวบ้านในรูปแบบของกลุ่มเพื่อวัตถุประสงค์ 2 ด้าน คือ

1. เพื่อให้ชาวบ้านมีหลักประกันในการดำเนินชีวิตเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น
2. เพื่อให้ชาวบ้านเริ่มรู้ในการทำงานระบบกลุ่มซึ่งเอื้อประโยชน์มากมายในการทำ

กิจกรรมร่วมกันเพื่อดึงจุดเด่นของอีกคนไปช่วยลดจุดด้อยของอีกคนและนำเอาศักยภาพของคนหลายๆ คนมารวมกันเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับระบบกลุ่ม แล้วเกิดชุมพลังในด้านความคิดร่วมกัน ผ่านการดำเนินกิจกรรมต่างๆ สามารถจะร่วมกันแก้ไขปัญหาในระบบได้

จากการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรแบบเข้ม ได้มีการทำกิจกรรมหลากหลายกิจกรรม เพื่อทบทวนตัวเอง ค้นหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาหนี้สินของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรแบบเข้ม มีการดำเนินกิจกรรมและโครงการที่เป็นประโยชน์ต่อสมาชิกกลุ่ม โดยการดำเนินงานของคณะกรรมการ

บริหารกลุ่มนั้น ได้พยายามที่จะลดภาวะหนี้สินของสมาชิกกลุ่ม และเน้นการช่วยเหลือสมาชิกเป็น ที่ตั้ง ไม่ได้มุ่งผลประโยชน์ และสมาชิกกลุ่มก็มีส่วนร่วมของการเป็นเจ้าของทุนและการรักษา ผลประโยชน์ของกองทุนกลุ่ม เพื่อที่จะนำไปสู่การลดภาวะหนี้สินของสมาชิกกลุ่มในอนาคตได้ จากการดำเนินงานที่ผ่านมาได้มีการจัดกิจกรรมและโครงการต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อสมาชิกกลุ่ม ดังนี้

1. กิจกรรมการทำบัญชีรับ – จ่าย ครั้วเรือน สู่กระบวนการค้นหาสาเหตุ กลุ่มปลูกผักแบบ เข้มเริ่มกำหนดรูปแบบทิศทางในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อเข้าสู่กระบวนการแก้ไขปัญหาโดยการ ออกแบบสำรวจบัญชีรับ – จ่าย ครั้วเรือนซึ่งต้องใช้กระบวนการขับเคลื่อนสมาชิกกลุ่มทั้งหมดไป ด้วยกัน

- ครั้วเรือนที่ร่วมสรุปบัญชี คิดเป็นร้อยละ 100
- ความถูกต้องของการลงบัญชี จากการสุ่ม คิดเป็นร้อยละ 85.7
- ความครอบคลุมการลงบัญชี (ลงครบ) คิดเป็นร้อยละ 75.1

ซึ่งทางคณะกรรมการกลุ่มได้พยายามปรับปรุงแบบบันทึกบัญชีครั้วเรือนให้ได้ข้อมูลที่ ถูกต้องและเป็นจริงมากที่สุด ซึ่งเมื่อวิเคราะห์พบว่าชุมชนยังมีหนี้สินค้างอยู่ก่อน ทำให้ยอดชำระ หนี้ยังสูงอยู่และหมวดเครื่องอุปโภคบริโภคในครั้วเรือนก็เป็นยอดซื้อที่มีมูลค่าสูงพอสมควร เช่น สบู่ แชมพู น้ำยาล้างจาน ผงซักฟอก เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีรายจ่ายหมวดลงทุนยังมีค่าใช้จ่ายมาก ในเรื่องปุ๋ย อาหารสัตว์ และหมวดอาหาร

ปัจจุบันชุมชนยังใช้รูปแบบการจดบันทึกและสรุปรายรับ – จ่าย ของครั้วเรือนเป็นตัว ควบคุมค่าใช้จ่ายในครั้วเรือนอย่างสม่ำเสมอ และเข้าใจรูปแบบมากยิ่งขึ้น โดยชุมชนได้ตระหนักถึง ปัญหาหนี้สินที่เกิดขึ้นโดยพยายามปรับปรุงข้อมูลจากบัญชีรายรับ – จ่าย ทำให้ชุมชนมองเห็น สาเหตุของการเกิดหนี้สินต้องเริ่มจากการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนเอง โดยเริ่มจากการผลิต เอง บริโภคเอง ซึ่งในช่วงนี้ชุมชนได้มีการปลูกผักปลอดสารพิษในครั้วเรือนมากขึ้น โดยเน้นให้ เยาวชนรู้จักปลูกผักสวนครั้วไว้ในบ้านของตนเอง

2. กิจกรรมการออมทรัพย์ สมาชิกทุกคนจะต้องถือหุ้นอย่างน้อย 1 หุ้น 100 บาท ต่อ 1 คน โดยมีการแบ่งผลกำไรของกลุ่ม คือ หักเข้ากองทุนกลุ่ม จำนวนร้อยละ 3 เป็นเงินค้ำประกันความ เสี่ยงจากการปล่อยให้สมาชิกกู้ เงินกำไรที่เหลือ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน โดยครึ่งหนึ่งเป็นรายได้ แบ่ง เงินปันผลคืนแก่สมาชิกตามหุ้น ที่เหลืออีกครึ่งหนึ่งนำมาจัดสวัสดิการให้แก่สมาชิก กรณีเจ็บป่วย เพื่อการศึกษาบุตร และมีการขยายความช่วยเหลือด้านการปลดหนี้ นอกกรอบไปยังกลุ่มพ่อค้า – แม่ค้าในตลาดอำเภอสารภี ที่ประสบกับปัญหาเป็นหนี้ นอกกรอบด้วยดอกเบี้ยร้อยละ 20 ต่อวัน

ตารางที่ 4.18 แสดงข้อมูลจำนวนสมาชิกและจำนวนเงินออมจนถึงปัจจุบัน (ปี 2553)

ปี	จำนวนสมาชิก	จำนวนเงินออมต่อเดือน	รวมจำนวนเงินออมเมื่อสิ้นปี
2548	35 ครั้วเรือน	16,780	229,920
2549	48 ครั้วเรือน	23,290	279,480
2550	60 ครั้วเรือน	35,750	429,000
2551	65 ครั้วเรือน	57,500	690,000
2552	86 ครั้วเรือน	95,600	1,147,200
2553	125 ครั้วเรือน	125,000	-

แหล่งที่มา : จากการสำรวจ

3. กิจกรรมการช่วยเหลือด้านการจัดสวัสดิการสังคมให้แก่สมาชิก มีการช่วยเหลือด้านการจัดสวัสดิการสังคมให้แก่สมาชิก กรณีเจ็บป่วย สมาชิกสามารถยื่นไปจ่ายค่ารักษาพยาบาลได้โดยไม่มีดอกเบี้ย ในระยะเวลา 1 เดือน และกรณีที่สมาชิกกลุ่มเสียชีวิต ครอบครัวของสมาชิกจะได้รับเงินช่วยเหลือ จำนวน 2,000 บาท

4. กิจกรรมการศึกษาดูงานชุมชนที่ประสบผลสำเร็จ สมาชิกกลุ่มทุกคนได้ศึกษาถึงสภาพการดำเนินชีวิตของชุมชนที่ประสบผลสำเร็จ ที่ยึดการปฏิบัติธรรมที่เคร่งครัดเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต จากการเฝ้าสังเกต และหลายคนพยายามมองว่าชุมชนอาจปฏิบัติไม่ได้ทั้งหมด แต่อาจหยิบยกรมาบางส่วน เรื่องสมถะ การพึ่งตนเอง และการช่วยเหลือผู้อื่น และหมั่นฝึกฝนจิตใจให้เข้มแข็ง เพื่อเอาชนะกิเลสที่เป็นตัวการของการเกิดปัญหาทุกอย่างในขณะนี้

5. กิจกรรมการปลูกผักปลอดสารพิษ การรณรงค์ให้สมาชิกกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษโดยการใช้น้ำหมักชีวภาพ และใช้สารไล่แมลงศัตรูพืชจากธรรมชาติ เพื่อรายได้ เพื่อสุขภาพของผู้ปลูกเอง ในพื้นที่เพาะปลูกนั้นส่วนใหญ่จะปลูกผักท้องถิ่นชนิดต่างๆ เช่น กระหล่ำดอก ผักกาด ผักบุ้ง ถั่วฝักยาว ผักคะน้า ผักกระถิน เป็นต้น เป็นการปลูกผักชนิดต่างๆ หมุนเวียนในพื้นที่เพาะปลูกของตนเอง ซึ่งเรียกว่า การปลูกผักแบบเข้ม เพื่อไม่ให้พื้นที่เพาะปลูกว่าง และเป็นการสร้างรายได้ตลอดปี นอกจากนี้กลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษยังได้นำผักปลอดสารพิษที่ผลิตได้ขายในตลาดท้องถิ่น เพื่อสร้างเสริมสุขภาพคนในท้องถิ่น ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อประชาชนในพื้นที่ที่ได้รับประทานผักปลอดสารพิษและมีราคาถูกราคาอีกด้วย

6. กิจกรรมการรวมกลุ่มของสมาชิกเพื่อทำปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ ตราเกษตรเข้ม (คือปุ๋ยคอกหรือมูลสัตว์ที่ผ่านการหมัก ช่วยในการบำรุงดิน) เพื่อใช้เองและจำหน่ายในภาคการเกษตร โดยได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลคอนแก้ว สำนักงานเกษตรอำเภอสารภี สำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงใหม่ ศูนย์ส่งเสริมเกษตรชีวภาพ และโรงเรียนเกษตรภาคเหนือตอนบนจังหวัดเชียงใหม่ ในการรวมกลุ่มทำปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพชนิดเม็ดนี้ เป็นการสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรสมาชิกกลุ่มปลูกผักแบบเข้ม และเป็นสามารถพึ่งตนเองได้ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

7. การถ่ายทอดหนี้ให้กับสมาชิก การดำเนินงานของกลุ่มสามารถถ่ายหนี้ให้กับสมาชิกที่เป็นลูกหนี้กลุ่มนอกระบบที่มีดอกเบี้ยแพง โดยให้มาเป็นหนี้กับกลุ่มเกษตรแบบเข้มแทนในอัตราดอกเบี้ยเพียงร้อยละ 1 บาทต่อเดือน

8. กิจกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการจัดอบรมโครงการที่เป็นประโยชน์ต่อสมาชิกกลุ่มโดยไม่ต้องพึ่งภายนอก

9. กิจกรรมการช่วยเหลือสาธารณะประโยชน์ต่างๆ เช่น งานบุญ ทอดกระถิน งานประเพณีท้องถิ่นต่างๆ งานบวช งานขึ้นบ้านใหม่ และงานแต่งงาน เป็นต้น

4.8 ผลการดำเนินกิจกรรมในการจัดการหนี้สินโดยใช้กองทุนกลุ่ม

จากกิจกรรมที่ผ่านมา จากสาเหตุการเป็นหนี้ และจำนวนตัวเลขของหนี้สินที่มีจำนวนมาก ทำให้สมาชิกกลุ่มเกิดกระบวนการเรียนรู้จึงได้เกิดกระบวนการจัดการในการจัดสรรความรู้การใช้เงิน เช่น

- สมาชิกกลุ่มมีความสามารถในการใช้เงิน
- เกิดกระบวนการมีส่วนร่วม
- สมาชิกกลุ่มได้ผ่านกระบวนการเรียนรู้ โดยการเรียนรู้และวิเคราะห์ว่าข้อมูลค่าใช้จ่ายครัวเรือนอะไรเป็นสาเหตุให้ค่าใช้จ่ายสูงขึ้น
- เกิดการมีส่วนร่วมในการระดมความคิด และร่วมกำหนดแผนในการจัดกิจกรรมเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหา

กลุ่มและกองทุนในหมู่บ้าน เป็นที่รู้จักและเข้าใจกันไปในหลายๆ ทิศนะ และมีรูปแบบการดำเนินการในหลากหลายรูปแบบ ที่สำเร็จก็มีมาก ที่ล้มสลายไปก็มีเยอะ ทั้งนี้ขึ้นกับปัจจัยและเงื่อนไขภายใน และการสนับสนุนจากภายนอกประกอบกับไป และจากการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มเกษตรแบบเข้ม อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีสมาชิกทั้งหมด 125 ครัวเรือน ได้มีความร่วมมือร่วมใจกันที่จะแก้ไขปัญหาหนี้สินที่เกิดขึ้น โดยการส่งเสริมให้สมาชิกกลุ่มและคนในชุมชน

ตระหนักในการออมมากขึ้นแทนที่จะใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือย สำหรับคนที่มีความจำเป็นในเรื่องเงินจริงๆ กลุ่มได้มีการให้กู้เงินได้ และมีการจัดสวัสดิการให้กับสมาชิกอีกด้วย

จากการเก็บข้อมูลจากประชากรกลุ่มตัวอย่าง โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Sampling) โดยมีเกษตรกรกลุ่มปลูกผักแบบเข้ม จำนวน 65 ครัวเรือน แบ่งกลุ่มเกษตรกรออกเป็น 3 กลุ่ม ใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถามที่ประกอบด้วยคำถามปลายเปิด และปลายปิด การสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก และจัดสนทนากลุ่มย่อยกับคณะกรรมการกลุ่ม และสมาชิกกลุ่มเกษตรกรกลุ่มปลูกผักแบบเข้ม ทั้งนี้เพื่อจะทำการเปรียบเทียบผลที่เกิดขึ้นในการจัดการปัญหาหนี้สินจากการดำเนินกิจกรรมของกองทุนกลุ่มในชุมชน ดังนี้

เกษตรกรกลุ่มที่ 1 มีระดับหนี้สินในครัวเรือน 5,000 – 25,000 บาท จำนวน 25 ครัวเรือน

เกษตรกรกลุ่มที่ 2 มีระดับหนี้สินในครัวเรือน 25,001 – 50,000 บาท จำนวน 25 ครัวเรือน

เกษตรกรกลุ่มที่ 3 มีระดับหนี้สินในครัวเรือน 50,000 บาทขึ้นไป จำนวน 15 ครัวเรือน

ตารางที่ 4.19 แสดงผลการเปลี่ยนแปลงข้อมูล รายได้ รายจ่าย และหนี้สินครัวเรือนของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรแบบเข้ม ที่เป็นสมาชิกกลุ่มระยะเวลา 5 ปี จำนวน 65 ครัวเรือน

กลุ่ม เกษตรกร	ปี 2548			ปี 2552		
	รายได้เฉลี่ย รวม/ปี (บาท)	รายจ่าย เฉลี่ยรวม/ปี (บาท)	หนี้สิน รวม(บาท)	รายได้เฉลี่ย รวม/ปี (บาท)	รายจ่าย เฉลี่ยรวม/ปี (บาท)	หนี้สินรวม (บาท)
กลุ่ม 1	572,000	560,600	735,000	772,000	397,600	369,000
กลุ่ม 2	2,284,000	1,828,000	2,071,000	4,284,000	3,528,000	785,000
กลุ่ม 3	2,700,000	2,168,000	3,760,000	3,540,000	3,168,000	1,134,000
รวม	5,556,000	4,556,600	6,566,000	8,596,000	7,093,600	2,288,000

แหล่งที่มา : จากการสำรวจ

จากตารางจะเห็นได้ว่า สมาชิกกลุ่มปลูกผักแบบเข้ม หมู่ที่ 3 และหมู่ที่ 4 ตำบลดอนแก้ว อำเภอสาร์ภี จังหวัดเชียงใหม่ สามารถลดภาระหนี้สินที่เป็นอยู่ได้ และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น จากการดำเนินงานของคณะกรรมการบริหารกลุ่มสะท้อนให้เห็นว่าได้มีการบริหารจัดการเพื่อปลดหนี้สมาชิกเกษตรกรผู้ปลูกผักจากหนี้ในระบบที่มีดอกเบี้ยสูงๆ ได้ จากการร่วมมือกันของประชาชนภายใต้การดำเนินงาน โดยใช้กระบวนการกลุ่มในการจัดการแก้ไขปัญหาหนี้สิน แสดงให้เห็นถึง

ความพยายามพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของตนเองตั้งรับกับกระแสการเปลี่ยนแปลงใหม่ และได้ชี้ให้เห็นถึงศักยภาพในการตั้งรับและรุกต่อสิ่งกระตุ้นภายนอกที่ไหลบ่าเข้ามาในหมู่บ้าน เป็นตัวอย่างที่ยืนยันว่าชุมชนหมู่บ้านเองไม่ได้เป็นฝ่ายตั้งรับให้ถูกกระทำเพียงฝ่ายเดียว แต่ชาวบ้านได้ใช้ทุนทางสังคมที่มีอยู่กำหนดทางเลือกและแนวทางที่ชุมชนจะสามารถพึ่งตนเองได้ และข้อมูลที่น่ามาประกอบเพื่อยืนยันถึงความสำเร็จระดับหนึ่งของกลุ่ม คือข้อมูลสถิติการจดทะเบียนคนจนของศูนย์ต่อสู้เพื่อเอาชนะความยากจนในปี 2550 พื้นที่ตำบลคอนแก้ว อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ จะพบว่าหมู่ที่ 3 และหมู่ที่ 4 มีจำนวนครัวเรือนที่เป็นหนี้ในสัดส่วนที่น้อยกว่าหมู่บ้านอื่นๆ แสดงให้เห็นถึงการลดลงในเรื่องของหนี้สินครัวเรือน

จากการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ที่ผ่านมาของกลุ่มเกษตรแบบเข้มสามารถจะสรุปสิ่งที่สมาชิกกลุ่มเกษตรแบบเข้มได้รับ โดยแยกเป็นส่วนครัวเรือน และภาพรวมของชุมชนดังนี้ คือ

ระดับครัวเรือน

- 1) จากตัวเลขข้อมูลบัญชีครัวเรือน ทำให้มีความพยายามใช้จ่ายน้อยลง พยายามผลิตสินค้าขึ้นเองเกิดกลุ่มอาชีพ เช่น การทำน้ำยาล้างจาน แชมพู การปลูกผักปลอดสารพิษในครัวเรือน การทำปุ๋ยหมัก และการทำเกษตรแบบผสมผสานตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- 2) เริ่มคิดหารายได้เสริม เกิดการรวมกลุ่มแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ เพื่อที่จะพยายามหารายได้ให้มากขึ้น
- 3) มีแผนการใช้จ่ายเงิน การกู้เงินจากกลุ่มต่างๆ ในช่วงหลังจะกู้เพื่อการลงทุนมีการระมัดระวังในการใช้จ่ายมากขึ้น
- 4) พยายามจะเหลือเงินไว้ออมมากขึ้น ซึ่งข้อมูลได้จากกองทุนกลุ่มเกษตรแบบเข้มว่าตัวเลขการออมเงินของสมาชิกกลุ่ม เพิ่มขึ้นทุกปี
- 5) สัมพันธภาพสมาชิกในครัวเรือนดีขึ้น มีการพูดคุยบอกกล่าวข้อมูลการใช้จ่ายในครัวเรือนช่วยกันวิเคราะห์และร่วมมือกันแก้ปัญหา

ระดับชุมชน

- 1) มีการจัดระเบียบด้านการเงิน เช่น กลุ่มกองทุนต่างๆ ที่ปล่อยกู้ จะมีการติดตามให้คนกู้เงินนำเงินไปลงทุนตามวัตถุประสงค์ โดยเฉพาะคณะกรรมการบริหารกลุ่มจะมีการติดตามโดยตลอด
- 2) มีความพยายามจัดกลุ่มอาชีพ เช่น ทำกลุ่มอาชีพพร้อมกันในกลุ่มมีแนวทางชัดเจนเรื่องรายได้เพิ่ม ได้แก่ กลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษ กลุ่มทำปุ๋ยหมักชีวภาพ และปุ๋ยน้ำหมักชีวภาพ เพื่อลดการใช้สารเคมีในภาคเกษตรเป็นการเพิ่มรายได้และลดค่าใช้จ่ายลง

- 3) มีการปรับเปลี่ยนประเพณีที่ทำให้สิ้นเปลืองโดยไม่จำเป็น เช่น งานศพ จะช่วยกันประหยัดโดยการพยายามประหยัดค่าใช้จ่าย เช่น อาหารที่เลี้ยงในงาน สมาชิกกลุ่มจะช่วยกันไปเก็บผักที่ปลูกไว้ นำมาปรุงอาหารเพื่อลดค่าใช้จ่าย งดการดื่มสุราในงานคืนสุคติ
- 4) มีการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะร่วมกัน เช่น การประหยัดการใช้ทรัพยากร เช่น น้ำประปา น้ำในการเกษตร โดยจะมีคณะกรรมการรับผิดชอบดูแลอย่างใกล้ชิดไม่ให้ใช้อย่างฟุ่มเฟือย
- 5) พยายามลดค่าใช้จ่ายในการจ้างแรงงานในส่วนที่เป็นงานสาธารณะ เช่น การบูรณะวัด งานก่อสร้างส่วนที่เป็นสาธารณะของหมู่บ้าน จะไม่จ้างช่างมาทำแต่จะแบ่งกันทำเป็นหมวดจนเสร็จ และยังมีเงินสมทบช่วยกิจกรรมสาธารณะประโยชน์จากกองทุนกลุ่มเกษตรแบบเข้มอีกด้วย

กลยุทธ์การดำเนินงานของกลุ่มเกษตรแบบเข้ม

- 1) เน้นการมีส่วนร่วม ผ่านเวทีประชาคมสม่ำเสมอ
- 2) แคนนำเสียสละ มีจิตสำนึกสาธารณะ
- 3) เน้นตัวอย่างที่ดีในการพึ่งตนเอง
- 4) มีระบบการสื่อสารที่ดี
- 5) การระดมสมองผู้รู้ในหมู่บ้าน เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน
- 6) มีระบบตรวจสอบที่ดี (คณะกรรมการกลาง)
- 7) มีความโปร่งใส (มีสัจจะ)

ส่วนที่ 4 ผลการศึกษาปัจจัยและเงื่อนไขที่นำไปสู่ความสำเร็จในการจัดการหนี้สินโดยใช้กองทุน กลุ่มในชุมชนของเกษตรกรกลุ่มปลูกผักแบบเข้ม อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

4.9 การดำเนินงานของกลุ่มปลูกผักแบบเข้ม ตำบลคอนแก้ว อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

ประสบการณ์ที่กลุ่มได้รับจากการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่ผ่านมามีบทบาทร่วมกับบริบทเดิม ซึ่งเป็นทุนทางสังคมที่ชุมชนมีอยู่อย่างมากมายคงจะเป็นเครื่องมือสำคัญที่กลุ่มจะใช้เป็นเครื่องมือขับเคลื่อนกระบวนการแก้ไขปัญหาให้สำเร็จลุล่วงได้ แม้ว่าต้องใช้เวลา แต่โอกาสความสำเร็จก็มองเห็นได้ค่อนข้างชัดเจน

4.9.1 โครงสร้าง และกระบวนการบริหารจัดการกลุ่ม

1) การกำหนดวัตถุประสงค์และนโยบาย

การรวมตัวระหว่างเกษตรกรผู้ปลูกผักในสวนลำไยในพื้นที่หมู่ที่ 3 และหมู่ที่ 4 ตำบลคอนแก้ว อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ทั้งที่เป็นผู้มีที่ดินเป็นของตนเอง และผู้ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง แต่เช่าที่ดินของผู้อื่นเพื่อปลูกผักขาย ในการจัดตั้งกลุ่มภายใต้ชื่อ “กลุ่มปลูกผักแบบเข้ม” นั้น สมาชิกกลุ่มได้ร่วมศึกษาสภาพปัญหาของชุมชนร่วมกัน จากการร่วมมือกันของประชาชนภายใต้การดำเนินงาน โดยใช้กระบวนการกลุ่มในการจัดการแก้ไขปัญหาหนี้สิน แสดงให้เห็นถึงความพยายามพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของตนเอง และนำไปสู่ความสำเร็จในการจัดการหนี้สินโดยใช้กองทุนกลุ่ม และเพื่อนำมาปรับใช้กับสถานการณ์ปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม ตลอดจนเป็นแนวทางให้กับชุมชนอื่นในการจัดการหนี้สินด้วยตนเองต่อไป กลุ่มได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการดำเนินการกลุ่มไว้เป็นลายลักษณ์อักษรในระเบียบของกลุ่ม ดังนี้

1. เพื่อสนับสนุน ส่งเสริมให้การทำของกลุ่มเป็นไปอย่างต่อเนื่อง
2. เพื่อให้สมาชิกกลุ่มได้มีงานทำอยู่ในท้องถิ่นทั้งยังป้องกันการเคลื่อนย้ายแรงงานจากชนบทสู่เมือง
3. เพื่อส่งเสริมการพัฒนาด้านเงินทุน การผลิต การตลาดของกลุ่มให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
4. เพื่อให้สมาชิกกลุ่มมีทุนประกอบอาชีพอยู่ในท้องถิ่น
5. เพื่อสนับสนุนให้เกิด กลุ่มเครือข่ายในการทำงานด้านการคุ้มครองผู้ผลิต ผู้จำหน่าย ผู้บริโภค โดยส่วนรวมอย่างจริง
6. เพื่อสนองตอบนโยบายของรัฐในการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีของเกษตรกรโดยส่วนรวม ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นในทางปฏิบัติ

2) การจัดทำกฎระเบียบข้อบังคับของกลุ่ม

คณะกรรมการและการดำเนินงาน

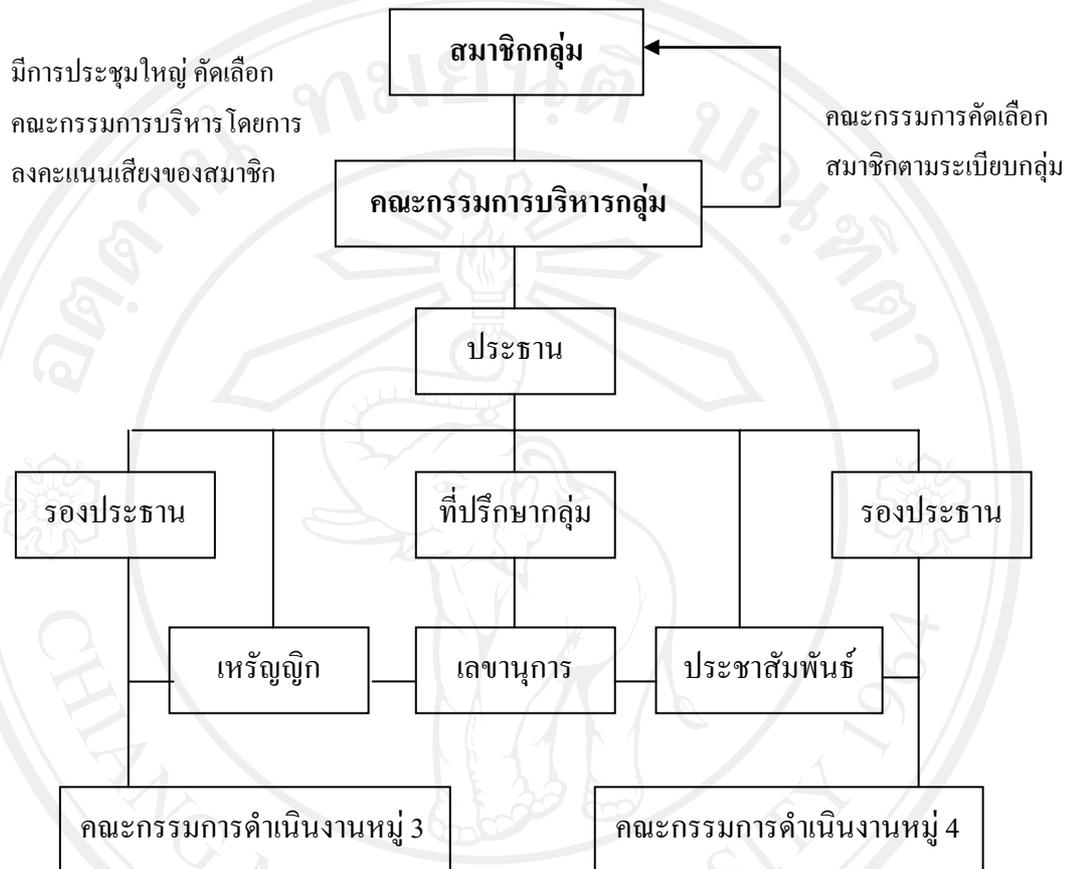
กลุ่มได้มีการจัดแบ่งหน้าที่คณะกรรมการและดำเนินงาน โดยให้มีคณะกรรมการบริหารกลุ่มซึ่งได้รับการเลือกตั้งจากที่ประชุมใหญ่อันประกอบด้วย

1. ประธาน
2. รองประธาน
3. เภรัญญิก
4. ประชาสัมพันธ์
5. เลขานุการ
6. กรรมการดำเนินงานฝ่ายต่างๆ ตามความเหมาะสม
7. คณะกรรมการบริหารกลุ่มดำรงตำแหน่งคราวละ 5 ปี นับตั้งแต่วันเลือกตั้ง เมื่อครบกำหนดให้เลือกตั้งใหม่ภายใน 30 วัน
8. กรรมการที่ปรึกษาจำนวนไม่เกิน 7 คน โดยเชิญจากผู้ทรงคุณวุฒิ หรือกำนันผู้ใหญ่บ้านหมู่ 3-4 ตำบลตอนแก้ว อยู่ในตำแหน่งเท่ากับกรรมการบริหาร
9. ผู้ประสานงานกลุ่มหรือโครงการ 1 คน ทำหน้าที่ประสานงานกลุ่มกับองค์กรรัฐและเอกชน
10. คณะกรรมการชุดเก่าพ้นตำแหน่งตามวาระแล้วให้ปฏิบัติงานจนกว่ากรรมการชุดใหม่จะเข้ามาปฏิบัติแทนที่

คณะกรรมการบริหารกลุ่ม คัดเลือกจากที่ประชุมใหญ่สามัญประจำปีทุกสองปี มีหน้าที่บริหารดำเนินงานกลุ่ม โดยแบ่งงานออกเป็น 4 คณะกรรมการ ดังนี้

1. คณะกรรมการอำนวยการ มีหน้าที่พิจารณา รับสมาชิก กำหนดวงเงินการกู้ยืมของสมาชิก และจัดสรรเงินปันผล เฉลี่ยคือให้แก่สมาชิก กำหนดการเก็บรักษาเงินสดของกลุ่มและดูแลกิจกรรมต่อเนื่องของกลุ่ม
2. คณะกรรมการเงินกู้ มีหน้าที่พิจารณาและอนุมัติให้แก่สมาชิกกู้เงินภายใต้ระเบียบและมติของกลุ่ม ติดตามเงินกู้ของสมาชิก
3. คณะกรรมการตรวจสอบ มีหน้าที่เอกสารตรวจตราหลักทรัพย์และเงินสดกับบัญชีของกลุ่มอย่างน้อยเดือนละครั้ง ตรวจสอบทะเบียนเอกสารการเงินและการดำเนินงานของกลุ่ม และตรวจสอบเอกสารเงินกู้
4. คณะกรรมการประชาสัมพันธ์ มีหน้าที่ประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของกลุ่ม ชักชวนให้คนในชุมชนที่สนใจเข้าใจวัตถุประสงค์ของกลุ่มสมัครเป็นสมาชิกใหม่

โครงสร้างการจัดองค์การของคณะกรรมการบริหารกลุ่มปลูกผักแบบเข้ม

การคัดเลือกสมาชิกกลุ่ม และคณะกรรมการบริหาร

ภายในกลุ่มปลูกผักแบบเข้ม ตำบลคอนแก้ว อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ นั้นประกอบด้วย ทั้งที่เป็นผู้ที่มีที่ดินเป็นของตนเอง และผู้ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง แต่เช่าที่ดินของผู้อื่นเพื่อปลูกผักขาย และเพื่อให้ได้สมาชิกที่มีคุณภาพ กรรมการที่มีความสามารถในการทำงานให้กับกลุ่มได้ดี กลุ่มจึงได้กำหนดคุณสมบัติในการเข้าเป็นสมาชิก และคณะกรรมการบริหาร ดังนี้

การคัดเลือกสมาชิกกลุ่ม

คณะกรรมการบริหาร เป็นผู้พิจารณาในการคัดเลือกผู้ที่สนใจ เข้าเป็นสมาชิกเพื่อร่วมกันจัดการแก้ไขปัญหาหนี้สิน โดยกำหนดคุณสมบัติของสมาชิกไว้ดังนี้

1. เป็นผู้ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในหมู่ที่ 3 – 4 ตำบลคอนแก้ว อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่
2. เป็นผู้ที่มิมีนิสัยอันดั่งามประกอบสัมมาอาชีพ ไม่บกพร่องในศีลธรรมและมีความรู้ความเข้าใจในหลักการของกลุ่ม

3. เป็นผู้มีความพร้อมจะปฏิบัติตามกฎระเบียบของกลุ่มโดยเคร่งครัด
- การคัดเลือกคณะกรรมการบริหาร คุณสมบัติของคณะกรรมการ มีดังนี้**
1. ต้องเป็นสมาชิกกลุ่ม และมีคุณสมบัติถูกต้องตามข้อบังคับ
 2. เป็นผู้ที่ มีประสบการณ์การบริหารจัดการกลุ่ม และการเป็นแบบอย่างที่ดี เป็นที่ยอมรับแก่สมาชิกกลุ่ม
 3. เป็นบุคคลที่เสียสละทุ่มเทกำลังใจ กำลังกาย
 4. มีเวลาว่างสำหรับการประชุมกลุ่ม
 5. มีจิตใจเป็นนักประชาธิปไตย หรือมีน้ำใจเป็นนักกีฬา
 6. สนใจศึกษาหาความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อกลุ่ม
 7. มีความคิดริเริ่ม และสนใจกิจการงานที่ถูกต้อง

3) การสั่งการ

การสั่งการของคณะกรรมการบริหารกลุ่มเป็นไปตามหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารที่ได้รับมอบหมายตามที่ได้กำหนดไว้ในหน้าที่ของคณะกรรมการบริหาร ได้แก่การพิจารณาการอนุมัติให้กู้เงิน การปฏิบัติตามระเบียบที่กำหนดไว้ ซึ่งสมาชิกต้องปฏิบัติตาม และกรรมการบริหารกลุ่มต้องดำเนินการตามที่สมาชิกได้ให้ความเห็นชอบไว้ในที่ประชุมใหญ่

การสั่งการใดๆ นอกเหนือจากนโยบายที่ได้รับอนุมัติจากที่ประชุมกระทำไม่ได้ คณะกรรมการบริหารต้องประสาน และดำเนินการตามที่ได้รับมอบหมายให้กระทำเท่าที่ระเบียบกำหนดไว้ หากมีปัญหาคณะกรรมการจะพิจารณาดำเนินการ โดยการประชุมร่วม และหากมีการเปลี่ยนแปลงจากที่ได้กำหนดไว้แล้วจะทำได้โดยการพิจารณาในที่ประชุมใหญ่สมาชิกเท่านั้น

4) การควบคุม

การควบคุมการดำเนินงานของกลุ่มปลูกผักแบบเข้ม เพื่อการบริหารความเสี่ยงของกลุ่ม ซึ่งมีอยู่สองลักษณะ คือ

การควบคุมคณะกรรมการบริหาร โดยสมาชิก สมาชิกควบคุมการดำเนินงานของคณะกรรมการบริหาร โดยการตรวจสอบการดำเนินงานจากรายงานผลประจำปีในที่ประชุมใหญ่ และสมาชิกทรงอำนาจในการในการถอดถอนคณะกรรมการบริหารทั้งคณะ หรือรายบุคคล โดยการลงมติสมาชิกจะสามารถเข้าลงชื่อกันเพื่อเรียกประชุมได้ตามหลักประชาธิปไตยที่กลุ่มใช้เป็นแนวทาง

การควบคุมคณะกรรมการ โดยคณะกรรมการตรวจสอบ คณะกรรมการบริหารจะแบ่งหน้าที่ให้กรรมการส่วนหนึ่งประมาณ 3-5 คน ทำหน้าที่ตรวจสอบ ซึ่งมีการตรวจสอบการบริหารกิจการตามระยะเวลาที่กำหนดในระเบียบของกลุ่ม

5) เงินไขและเกณฑ์การพิจารณาให้กู้ยืมเงินของกลุ่ม

ก้าวแรกของกลุ่มปลูกผักแบบเข้ม อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ คณะกรรมการกลุ่มได้มีการนำเงินจากธนาคารมาให้สมาชิกกู้ยืมเงินในระยะสั้น 4 เดือน ในอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 1 บาทต่อเดือน สมาชิกได้ 5,000 – 10,000 บาท ภายใต้เงื่อนไขที่ว่า “ผู้กู้ต้องมีผู้ค้ำประกัน 2 คน กู้ทุกครั้งต้องเสียค่าธรรมเนียม 30 บาท และต้องเพิ่มหุ้นอย่างน้อย 1 หุ้นเมื่อกู้เงิน”

จากเงินเริ่มต้น 300,000 บาท และเงินเพิ่มหุ้นจากการกู้ยืม ดอกเบี้ยกู้ยืมของสมาชิกกลุ่มในปี 2545 กลุ่มมีการแก้ไขเพิ่มเติมเกี่ยวกับการกู้ยืมเงินของสมาชิกกลุ่ม ดังนี้

1. ขยายการกู้ยืมเงินจากระยะสั้น 4 เดือน เป็น 1 ปี ด้วยดอกเบี้ยร้อยละ 6 บาทต่อปี
2. สมาชิกกู้พิเศษในวงเงินไม่เกิน 20,000 บาท แต่มีหลักทรัพย์ค้ำประกัน
3. สมาชิกกู้พิเศษในวงเงินตั้งแต่ 30,000 – 50,000 บาท ต้องมีหลักทรัพย์ค้ำประกัน และทำหนังสือสัญญาค้ำประกันโดยได้รับอนุมัติจากที่ประชุมใหญ่โดยเสียงสมาชิกเกินกึ่งหนึ่ง

6) รูปแบบการจัดสวัสดิการให้กับสมาชิกกลุ่ม

กลุ่มปลูกผักแบบเข้ม หรือกลุ่มปลูกผักบ้านดอนแก้ว ภายหลังจากได้คืนเงิน 300,000 บาท แก่โครงการไทย-เยอรมันไปแล้ว ปัจจุบันกลุ่มปลูกผักแบบเข้มมีเงินหมุนเวียนภายในกลุ่มทั้งสิ้นเกือบ 3,000,000 บาท และได้มีการจัดสวัสดิการให้แก่สมาชิกกลุ่ม ดังต่อไปนี้

1. ผลกำไรจากดอกเบี้ย 20 % จัดเป็นสวัสดิการแก่สมาชิก กรณีเจ็บป่วย หรือเพื่อการศึกษานูตกร สมาชิกสามารถยื่นไปจ่ายค่ารักษาพยาบาลได้โดยไม่มีดอกเบี้ย ในระยะเวลา 1 เดือน
2. ขยายวงเงินกู้ให้สมาชิกจาก 50,000 บาท เป็น 70,000 บาท
3. มีการขยายความช่วยเหลือด้านการปลดหนี้ในระบบไปยังกลุ่มพ่อค้า – แม่ค้าในตลาดอำเภอสารภี ที่ประสบกับปัญหาเป็นหนี้ในระบบด้วยดอกเบี้ยร้อยละ 20 ต่อวัน

รายได้ของกลุ่ม มีดังนี้

1. จากค่าสมัครเป็นสมาชิก
2. จากค่าเพิ่มหุ้นสมทบหุ้นของสมาชิกเมื่อจ่ายเงินทุกครั้ง
3. จากดอกเบี้ยเงินฝากเงินกู้
4. จากค่ากำไรสมทบหุ้น 20 บาท เมื่อสมาชิกหุ้นทุกครั้ง

รายจ่ายของกลุ่ม มีดังนี้

1. จ่ายค่าทำนบกุลากร
2. จ่ายเพื่อสมทบกองทุนสวัสดิการของสมาชิกกลุ่ม
3. จ่ายเพื่อดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม
4. จ่ายเพื่อสาธารณประโยชน์
5. จ่ายอื่นๆ ตามมติของคณะกรรมการกลุ่ม

เงินออมทรัพย์ของสมาชิกเพิ่มจาก

1. เงินออมทรัพย์เริ่มต้น และเพิ่มเติม
2. เงินลงทุนซื้อหุ้นเริ่มต้นและเพิ่มหุ้น
3. เงินปันผลแต่ละปี

เงินกองทุนของกลุ่มเพิ่มจาก

1. ค่าสมัครสมาชิก
2. ค่าธรรมเนียมหุ้น
3. ดอกเบี้ยและเงินปันผล

7) เงื่อนไขการเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่ม

การเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่มปลูกผักแบบเข้มนั้นประกอบด้วย ทั้งที่เป็นผู้มีที่ดินเป็นของตนเอง และผู้ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง แต่เช่าที่ดินของผู้อื่นเพื่อปลูกผักขาย โดยมีเงื่อนไขการเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่ม ดังต่อไปนี้

ผู้สมัครเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มปลูกผักแบบเข้ม

1. ค่าสมัครสมาชิก 50 บาท สมุดหุ้น 5 บาท
2. สมาชิกทุกคนจะต้องถือหุ้นอย่างน้อย 1 หุ้น 100 บาท ต่อ 1 คน
3. ค่าออมทรัพย์ 100 บาท สมุดออม 5 บาท
4. การเปิดรับสมาชิกใหม่จะต้องเอาเสียงข้างมากของที่ประชุมและมีผู้รับรองเกินครึ่ง

ค่าธรรมเนียมการกู้ยืม

1. ค่าธรรมเนียม 30 บาท
2. เพิ่มหุ้น 1 หุ้น 100 บาท

สิทธิและหน้าที่ของสมาชิก

1. มีสิทธิเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินการของกลุ่มต่อคณะกรรมการ
2. มีสิทธิได้รับสวัสดิการต่างๆ ที่กลุ่มจัดให้มีขึ้น
3. มีสิทธิเข้าร่วมประชุมใหญ่ของกลุ่ม
4. สมาชิกมีสิทธิในการเลือกตั้ง หรือได้รับการเลือกตั้งหรือแต่งตั้งให้เป็นคณะกรรมการของชมรมและมีสิทธิออกเสียงลงมติต่างๆ ในที่ประชุมได้คนละ 1 เสียง
5. มีสิทธิร้องขอต่อคณะกรรมการเพื่อตรวจสอบเอกสารและบัญชีทรัพย์สินของกลุ่ม โดยมีสิทธิเข้าร่วมชื่อกันอย่างน้อยหนึ่งในสี่ของสมาชิกทั้งหมด
6. มีสิทธิเข้าร่วมชื่อกันอย่างน้อยหนึ่งในสี่ของสมาชิกทั้งหมดร้องขอต่อคณะกรรมการให้จัดประชุมใหญ่วิสามัญได้
7. มีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับของกลุ่มโดยเคร่งครัด
8. มีหน้าที่ให้ความร่วมมือและเข้าร่วมพร้อมสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่ม
9. มีหน้าที่เข้าร่วมหรือส่งตัวแทนให้เข้าร่วมประชุมทุกครั้ง เมื่อมีการประชุม
10. เมื่อสมาชิกเปลี่ยนชื่อสกุล ที่อยู่ ให้แจ้งเลขากลุ่มทราบ

4.9.2 สรุปขั้นตอนการทำแผนแก้ไขปัญหานี้สินของสมาชิกกลุ่มเกษตรแบบเข้ม

1. ประชุมชี้แจงให้สมาชิกกลุ่มเข้าใจ
2. คัดเลือกคณะกรรมการบริหารกลุ่ม
3. สสำรวจหนี้สินทั้งหมดในหมู่บ้าน
4. วิเคราะห์ ปัญหา และสาเหตุ
5. ออกแบบทำบัญชีรับ – จ่าย ครั้วเรือน
6. สรุปผลการดำเนินกิจกรรมกลุ่ม ทุกๆ สิ้นเดือน
7. ทบทวน หาสาเหตุที่แท้จริง เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหากที่เกิดขึ้น

4.10 ทักษะของสมาชิกกลุ่มที่มีต่อปัจจัยและเงื่อนไขที่นำไปสู่ความสำเร็จในการจัดการหนี้สินโดยใช้กองทุนกลุ่มของเกษตรกรกลุ่มปลูกผักแบบเข้ม

4.10.1 ด้านโครงสร้างการบริหารจัดการกลุ่ม

ในการศึกษาครั้งนี้ได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูล ด้านทัศนคติของสมาชิกกลุ่มที่มีต่อปัจจัยและเงื่อนไขที่นำไปสู่ความสำเร็จในการจัดการหนี้สิน โดยใช้กองทุนกลุ่มของเกษตรกรกลุ่มปลูกผักแบบเข้ม พบว่าด้านโครงสร้างการบริหารจัดการกลุ่มนั้นสมาชิก ส่วนใหญ่ เห็นด้วยในระดับมากที่สุดเกี่ยวกับการจัดทำกฎระเบียบข้อบังคับของกลุ่มที่มีความชัดเจน และการแต่งตั้งคณะกรรมการกลุ่ม โดยการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างชัดเจน ดังแสดงในตารางที่ 4.20

ตารางที่ 4.20 จำนวนและร้อยละจำแนกตามปัจจัยและเงื่อนไขด้านโครงสร้างการบริหารจัดการกลุ่ม

ข้อมูลพื้นฐาน		ระดับมากที่สุด	ระดับมาก	ระดับปานกลาง	ระดับน้อย	ระดับน้อยที่สุด	รวม
ปัจจัยและเงื่อนไขด้านโครงสร้างการบริหารจัดการกลุ่ม							
1. มีการจัดทำกฎระเบียบข้อบังคับของกลุ่มอย่างชัดเจน	N	36	22	7	0	0	65
	%	55.4	33.8	10.8	0.0	0.0	100.0
2. การแต่งตั้งคณะกรรมการกลุ่ม และแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ	N	42	23	0	0	0	65
	%	64.6	35.4	0.0	0.0	0.0	100.0

แหล่งที่มา : จากการสำรวจ

4.10.2 ด้านกระบวนการบริหารจัดการกลุ่ม

จากการวิเคราะห์ข้อมูลกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ทัศนคติของสมาชิกกลุ่มเกี่ยวกับปัจจัยและเงื่อนไขในด้านการบริหารจัดการกลุ่ม ที่นำไปสู่ความสำเร็จในการจัดการหนี้สินโดยใช้กองทุนกลุ่มนั้น ส่วนใหญ่ เห็นด้วยระดับมากที่สุด เกี่ยวกับข้อมูล ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. คณะกรรมการกลุ่มมีเงื่อนไขและเกณฑ์การพิจารณาให้กู้ยืมเงินของกลุ่มอย่างเคร่งครัด คิดเป็นร้อยละ 49.2
2. มีการจัดสวัสดิการให้กับสมาชิกกลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 81.5
3. มีการจัดกิจกรรม/โครงการที่เป็นประโยชน์ต่อสมาชิกกลุ่มโดยไม่ต้องพึ่งภายนอก คิดเป็นร้อยละ 84.6

4. มีการประชุม เพื่อพิจารณาปรับปรุงกฎระเบียบภายในกลุ่มเพื่อแก้ไขให้ดีขึ้น คิดเป็นร้อยละ 69.2
5. มีการประชาสัมพันธ์ ข้อมูลข่าวสารจากภายนอกให้แก่สมาชิกกลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 56.9
6. มีการระดมทุนเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ของกลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 58.4
และรองลงมามีความคิดเห็นในระดับมาก เกี่ยวกับการจัดรูปแบบการบริหารความเสี่ยงภายในกลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 58.4 ดังแสดงในตารางที่ 4.21

ตารางที่ 4.21 จำนวนและร้อยละจำแนกตามปัจจัยและเงื่อนไขด้านกระบวนการบริหารจัดการกลุ่ม

ข้อมูลพื้นฐาน		ระดับมากที่สุด	ระดับมาก	ระดับปานกลาง	ระดับน้อย	ระดับน้อยที่สุด	รวม
ปัจจัยและเงื่อนไขด้านกระบวนการบริหารจัดการกลุ่ม							
1. คณะกรรมการกลุ่มมีเงื่อนไขและเกณฑ์การพิจารณาให้กู้ยืมเงินของกลุ่มอย่างเคร่งครัด	N	32	30	3	0	0	65
	%	49.2	46.1	4.7	0.0	0.0	100.0
2. มีการจัดสวัสดิการให้กับสมาชิกกลุ่ม	N	53	12	0	0	0	65
	%	81.5	18.5	0.0	0.0	0.0	100.0
3. มีการจัดรูปแบบการบริหารความเสี่ยงภายในกลุ่ม	N	28	35	2	0	0	65
	%	43.1	53.8	3.1	0.0	0.0	100.0
4. มีการจัดกิจกรรม/โครงการที่เป็นประโยชน์ต่อสมาชิกกลุ่มโดยไม่ต้องพึ่งภายนอก	N	55	10	0	0	0	65
	%	84.6	15.4	0.0	0.0	0.0	100.0
5. มีการประชุม เพื่อพิจารณาปรับปรุงกฎระเบียบภายในกลุ่มเพื่อแก้ไขให้ดีขึ้น	N	45	18	2	0	0	65
	%	69.2	27.7	3.1	0.0	0.0	100.0
6. มีการประชาสัมพันธ์ ข้อมูลข่าวสารจากภายนอกให้แก่สมาชิกกลุ่ม	N	37	25	3	0	0	65
	%	56.9	38.5	4.6	0.0	0.0	100.0
7. มีการระดมทุนเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ของกลุ่ม	N	38	20	7	0	0	65
	%	58.4	30.8	10.8	0.0	0.0	100.0

แหล่งที่มา : จากการสำรวจ

4.10.3 ด้านสมาชิกกลุ่ม

จากการวิเคราะห์ข้อมูลกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ทักษะคติของสมาชิกกลุ่มเกี่ยวกับปัจจัยและเงื่อนไขในด้านสมาชิกกลุ่ม ที่นำไปสู่ความสำเร็จในการจัดการหนี้สิน โดยใช้กองทุนกลุ่มนั้น ส่วนใหญ่ เห็นด้วยระดับมากที่สุด เกี่ยวกับข้อมูล ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. มีเงื่อนไขและเกณฑ์การพิจารณาการเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 86.2
2. มีเงื่อนไขและเกณฑ์การถือหุ้นของสมาชิก คิดเป็นร้อยละ 69.2
3. สมาชิกกลุ่มมีความซื่อสัตย์ / ตรงต่อเวลาในการชำระหนี้ คิดเป็นร้อยละ 76.9
4. สมาชิกกลุ่มเคารพต่อกฎระเบียบข้อบังคับของกลุ่มและปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด คิดเป็นร้อยละ 84.6
5. สมาชิกกลุ่มมีส่วนร่วมของการเป็นเจ้าของทุนและการรักษาผลประโยชน์ของกองทุนกลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 61.5
6. สมาชิกกลุ่มยินดี สละเวลาเข้าร่วมเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาของกลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 76.9
7. ในกรณีมีปัญหาดำเนินการตามกฎระเบียบกลุ่ม มีความต้องการแก้ไขปัญหานั้นให้สำเร็จให้ได้ คิดเป็นร้อยละ 55.4
8. หากแก้ไขปัญหาลำต้นสำเร็จ จะนำไปเป็นบทเรียนในการปฏิบัติต่อไป คิดเป็นร้อยละ 49.2
9. วิธีแก้ไขปัญหาลำต้นสำเร็จจะถูกถ่ายทอดและนำไปใช้แก้ไขปัญหาลำต้นของสมาชิกรายอื่น คิดเป็นร้อยละ 49.2
10. สมาชิกยินดีรับฟังข้อคิดเห็นของสมาชิกรายอื่น คิดเป็นร้อยละ 92.3
11. ยินดีให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมประชุม และทำกิจกรรม/โครงการที่มีประโยชน์ของกลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 100.0 รายละเอียด ดังแสดงในตารางที่ 4.22

ตารางที่ 4.22 จำนวนและร้อยละจำแนกตามปัจจัยและเงื่อนไขด้านสมาชิกกลุ่ม

ข้อมูลพื้นฐาน		ระดับ มากที่สุด	ระดับ มาก	ระดับ ปานกลาง	ระดับ น้อย	ระดับ น้อยที่สุด	รวม
ปัจจัยและเงื่อนไขด้านสมาชิกกลุ่ม							
1. มีเงื่อนไขและเกณฑ์การพิจารณาการ เข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่ม	N	56	9	0	0	0	65
	%	86.2	13.8	0.0	0.0	0.0	100.0
2. มีเงื่อนไขและเกณฑ์การถือหุ้นของ สมาชิก	N	45	20	0	0	0	65
	%	69.2	30.8	0.0	0.0	0.0	100.0
3. สมาชิกกลุ่มมีความซื่อสัตย์ / ตรงต่อ เวลาในการชำระหนี้	N	50	15	0	0	0	65
	%	76.9	23.1	0.0	0.0	0.0	100.0
4. สมาชิกกลุ่มเคารพต่อกฎระเบียบ ข้อบังคับของกลุ่มและปฏิบัติตามอย่าง เคร่งครัด	N	55	10	0	0	0	65
	%	84.6	15.4	0.0	0.0	0.0	100.0
5. สมาชิกกลุ่มมีส่วนร่วมของการเป็น เจ้าของทุนและการรักษาผลประโยชน์ ของกองทุนกลุ่ม	N	40	20	5	0	0	65
	%	61.5	30.8	7.7	0.0	0.0	100.0
6. ท่านยินดี สละเวลาเข้าร่วมเสนอแนว ทางแก้ไขปัญหาของกลุ่ม	N	50	15	0	0	0	65
	%	76.9	23.1	0.0	0.0	0.0	100.0
7. ในกรณีท่านมีปัญหาดำเนินการ กลุ่ม ท่านต้องการแก้ไขปัญหานั้นให้ สำเร็จให้ได้	N	36	24	5	0	0	65
	%	55.4	36.9	7.7	0.0	0.0	100.0
8. หากท่านแก้ไขปัญหาลำดับต้นสำเร็จ ท่านจะนำไปเป็นบทเรียนในการปฏิบัติ ต่อไป	N	32	20	13	0	0	65
	%	49.2	30.8	20.0	0.0	0.0	100.0
9. วิธีแก้ไขปัญหาลำดับต้นสำเร็จของท่านจะ ถูกถ่ายทอดและนำไปใช้แก้ไขปัญหา ของสมาชิกรายอื่น	N	32	19	14	0	0	65
	%	49.2	29.3	21.5	0.0	0.0	100.0
10. ท่านยินดีรับฟังข้อคิดเห็นของสมาชิก รายอื่น	N	60	5	0	0	0	65
	%	92.3	7.7	0.0	0.0	0.0	100.0

ตารางที่ 4.22 จำนวนและร้อยละจำแนกตามปัจจัยและเงื่อนไขด้านสมาชิกกลุ่ม (ต่อ)

ข้อมูลพื้นฐาน		ระดับ	ระดับ	ระดับ	ระดับ	ระดับ	รวม
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
11. ท่านยินดีให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมประชุม และทำกิจกรรม/โครงการที่มีประโยชน์ของกลุ่ม	N	65	0	0	0	0	65
	%	100.0	0.0	0.0	0.0	0.0	100.0

แหล่งที่มา : จากการสำรวจ

4.10.4 ด้านคณะกรรมการกลุ่ม

จากการวิเคราะห์ข้อมูลกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ทศนคติของสมาชิกกลุ่มเกี่ยวกับปัจจัยและเงื่อนไขในด้านคณะกรรมการกลุ่ม ที่นำไปสู่ความสำเร็จในการจัดการหนี้สินโดยใช้กองทุนกลุ่มนั้น ส่วนใหญ่ เห็นด้วยระดับมากที่สุด เกี่ยวกับข้อมูล ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. คณะกรรมการมาจากการเลือกตั้งของสมาชิกกลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 100.0
2. ความรู้ ความสามารถ และทักษะของคณะกรรมการกลุ่มในด้านการบริหารจัดการกลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 89.2
3. คณะกรรมการกลุ่มมีความคิด ที่สามารถแก้ไขปัญหากลุ่มที่ดี คิดเป็นร้อยละ 64.6
4. มีการจัดประชุมพูดคุยกัน เพื่อรับทราบปัญหา และหาแนวทางแก้ไขปัญหา ร่วมกัน คิดเป็นร้อยละ 100.0
5. คณะกรรมการกลุ่มมีความซื่อสัตย์ สุจริต และโปร่งใส คิดเป็นร้อยละ 92.3
6. คณะกรรมการกลุ่มมีการปฏิเสธข้อเสนอที่ไม่มีประโยชน์ต่อสมาชิกกลุ่มอย่างแท้จริง คิดเป็นร้อยละ 95.4
7. คณะกรรมการกลุ่มมีความรับผิดชอบและเสียสละทุ่มเทเพื่อส่วนรวม คิดเป็นร้อยละ 92.3
8. คณะกรรมการกลุ่มเปิดเผยข้อมูลการบริหารให้สมาชิกรับรู้ร่วมกันอย่างเปิดเผย คิดเป็นร้อยละ 75.4
9. คณะกรรมการกลุ่มสามารถกระจายผลประโยชน์สู่สมาชิกส่วนรวมอย่างเสมอภาค และยุติธรรม คิดเป็นร้อยละ 95.4
10. คณะกรรมการกลุ่มยินยอมให้ความสะดวกแก่สมาชิก หากต้องการตรวจสอบข้อมูลการบริหารงาน คิดเป็นร้อยละ 92.3

และรองลงมามีความคิดเห็นในระดับมาก เกี่ยวกับ ความสามารถในการแก้ไขปัญหาได้
เสมอของคณะกรรมการกลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 46.1 ดังแสดงในตารางที่ 4.23

ตารางที่ 4.23 จำนวนและร้อยละจำแนกตามปัจจัยและเงื่อนไขด้านคณะกรรมการกลุ่ม

ข้อมูลพื้นฐาน		ระดับ มากที่สุด	ระดับ มาก	ระดับ ปานกลาง	ระดับ น้อย	ระดับ น้อยที่สุด	รวม
ปัจจัยและเงื่อนไขด้านคณะกรรมการกลุ่ม							
1. คณะกรรมการมาจากการเลือกตั้งของสมาชิกกลุ่ม	N	65	0	0	0	0	65
	%	100.0	0.0	0.0	0.0	0.0	100.0
2. ความรู้ ความสามารถ และทักษะของคณะกรรมการกลุ่มในด้านการบริหารจัดการกลุ่ม	N	58	7	0	0	0	65
	%	89.2	10.8	0.0	0.0	0.0	100.0
3. คณะกรรมการกลุ่มมีความคิดที่สามารถแก้ไขปัญหากลุ่มที่ดี	N	42	20	3	0	0	65
	%	64.6	30.8	4.6	0.0	0.0	100.0
4. คณะกรรมการกลุ่มสามารถแก้ไขปัญหาได้เสมอ	N	25	30	10	0	0	65
	%	38.5	46.1	15.4	0.0	0.0	100.0
5. มีการจัดประชุมพูดคุยกันเพื่อรับทราบปัญหา และหาแนวทางแก้ไขปัญหาาร่วมกัน	N	65	0	0	0	0	65
	%	100.0	0.0	0.0	0.0	0.0	100.0
6. คณะกรรมการกลุ่มมีความซื่อสัตย์สุจริต และโปร่งใส	N	60	5	0	0	0	65
	%	92.3	7.7	0.0	0.0	0.0	100.0
7. คณะกรรมการกลุ่มมีการปฏิเสธข้อเสนอที่ไม่มีประโยชน์ต่อสมาชิกกลุ่มอย่างแท้จริง	N	62	3	0	0	0	65
	%	95.4	4.6	0.0	0.0	0.0	100.0
8. คณะกรรมการกลุ่มมีความรับผิดชอบและเสียสละทุ่มเทเพื่อส่วนรวม	N	60	5	0	0	0	65
	%	92.3	7.7	0.0	0.0	0.0	100.0
9. คณะกรรมการกลุ่มเปิดเผยข้อมูลการบริหารให้สมาชิกรับรู้ร่วมกันอย่างเปิดเผย	N	49	16	0	0	0	65
	%	75.4	24.6	0.0	0.0	0.0	100.0

ตารางที่ 4.23 จำนวนและร้อยละจำแนกตามปัจจัยและเงื่อนไขด้านคณะกรรมการกลุ่ม (ต่อ)

ข้อมูลพื้นฐาน		ระดับมากที่สุด	ระดับมาก	ระดับปานกลาง	ระดับน้อย	ระดับน้อยที่สุด	รวม
10. คณะกรรมการกลุ่มสามารถกระจายผลประโยชน์สู่สมาชิกส่วนรวมอย่างเสมอภาคและยุติธรรม	N	62	3	0	0	0	65
	%	95.4	4.6	0.0	0.0	0.0	100.0
11. คณะกรรมการกลุ่มยินยอมให้ความสะดวกแก่สมาชิก หากต้องการตรวจสอบข้อมูลการบริหารงาน	N	60	5	0	0	0	65
	%	92.3	7.7	0.0	0.0	0.0	100.0

แหล่งที่มา : จากการสำรวจ

4.10.4 ด้านความมั่นคงปลอดภัยของสมาชิกกลุ่ม

จากการวิเคราะห์ข้อมูลกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ทักษะคติของสมาชิกกลุ่มเกี่ยวกับปัจจัยและเงื่อนไขในด้านความมั่นคงปลอดภัยของสมาชิกกลุ่มนั้น ส่วนใหญ่ เห็นด้วยระดับมากที่สุด เกี่ยวกับข้อมูล ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. มีระบบความช่วยเหลือให้กับสมาชิกกลุ่มดำรงชีวิตอยู่ได้ คิดเป็นร้อยละ 100.0
2. มีทุนหมุนเวียนในกิจกรรม / กิจกรรมส่งเสริมสร้างเสริมรายได้ให้กับสมาชิกกลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 70.8
3. มีการจัดสวัสดิการคุ้มครองด้านความมั่นคงปลอดภัยของสมาชิกกลุ่ม เช่น การทำประกันชีวิต คิดเป็นร้อยละ 83.1
4. มีความใกล้ชิดและมีความไว้วางใจกันของสมาชิกกลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 93.8
5. สมาชิกกลุ่มมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น คิดเป็นร้อยละ 95.4

รายละเอียด ดังแสดงในตารางที่ 4.24

ตารางที่ 4.24 จำนวนและร้อยละจำแนกตามปัจจัยและเงื่อนไขด้านความมั่นคงปลอดภัยของสมาชิก

ข้อมูลพื้นฐาน		ระดับ มากที่สุด	ระดับ มาก	ระดับ ปานกลาง	ระดับ น้อย	ระดับ น้อยที่สุด	รวม
ปัจจัยและเงื่อนไขด้านความมั่นคงปลอดภัยของสมาชิกกลุ่ม							
1. มีระบบความช่วยเหลือให้กับสมาชิก กลุ่มดำรงชีวิตอยู่ได้	N	65	0	0	0	0	65
	%	100.0	0.0	0.0	0.0	0.0	100.0
2. มีทุนหมุนเวียนในกิจกรรม / กิจการ ส่งเสริมสร้างเสริมรายได้ให้กับสมาชิก กลุ่ม	N	46	11	8	0	0	65
	%	70.8	16.9	12.3	0.0	0.0	100.0
3. มีการจัดสวัสดิการคุ้มครองด้านความ มั่นคงปลอดภัยของสมาชิกกลุ่ม เช่น การ ทำประกันชีวิต	N	54	11	0	0	0	65
	%	83.1	16.9	0.0	0.0	0.0	100.0
4. มีความใกล้ชิดและมีความไว้วางใจกัน ของสมาชิกกลุ่ม	N	61	4	0	0	0	65
	%	93.8	6.2	0.0	0.0	0.0	100.0
5. สมาชิกกลุ่มมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น	N	62	3	0	0	0	65
	%	95.4	4.6	0.0	0.0	0.0	100.0

แหล่งที่มา : จากการสำรวจ

4.11 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยด้านทุนทางสังคมกับการจัดการกองทุนกลุ่ม

ชุมชนหมู่ที่ 3 บ้านสันตันนอก และหมู่ที่ 4 บ้านดอนแก้ว ตำบลดอนแก้ว อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ถือได้ว่าเป็นชุมชนชนบท ดังนั้นการให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ด้วยความเอื้ออาทรที่มีต่อกัน เป็นวัฒนธรรมที่ยังคงอยู่ ชุมชนมีรูปแบบวิถีชีวิต การประกอบอาชีพ การจัดการกองทุนต่างๆ การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการพัฒนาชุมชน การเกิดขึ้นของสถานการณ์ต่างๆ ตลอดจนกระบวนการแก้ไขปัญหาได้สร้างผู้นำของชุมชนขึ้น มีกลุ่มองค์กร เครือข่าย เหล่านี้เป็นทุนทางสังคมของชุมชน ซึ่งถูกดึงมาใช้กับการจัดการกองทุน ดังต่อไปนี้

1. การรับรู้ของคนในชุมชนที่มีต่อกองทุนกลุ่ม

ประสบการณ์การจัดการกองทุนต่างๆ ของชุมชนที่ผ่านมา เป็นทุนทางสังคมด้านภูมิปัญญา ที่ถูกดึงมาใช้กับการจัดการกองทุนกลุ่ม โดยใช้ทุนบุคคลซึ่งเป็นผู้นำในชุมชนเป็นแกนนำในการขับเคลื่อน เพราะการจัดการที่ผ่านมาในอดีตทำให้รู้ว่าจะทำอย่างไรเพื่อให้คนในชุมชนไม่เป็น

หนี้สินโดยไม่จำเป็นจากเงินกองทุนกลุ่ม ผู้นำได้จัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สร้างความเข้าใจ ทั้งในรูปแบบที่เป็นทางการคือ การประชุม และไม่เป็นทางการโดยการจับกลุ่มพูดคุยกัน รมรงค์ เพื่อให้คนในชุมชนรู้จักการประหยัดคอดอม ระวังการใช้จ่ายเงิน การเป็นหนี้ ผลจากการดำเนินการดังกล่าวส่งผลต่อกระบวนการคิด ไตร่ตรอง วิเคราะห์อย่างรอบคอบมากยิ่งขึ้น

การรับรู้ต่อเงินกองทุนกลุ่ม ได้ถูกนำไปพิจารณา การคิดไตร่ตรองอย่างรอบคอบมากขึ้น การมีจิตสำนึกรับผิดชอบ ที่เห็น ได้จากการแสดงความคิดเห็นที่มีลักษณะที่มีสำนึกรับผิดชอบ คือ ถ้ายืมเงินกองทุนแล้วจะปฏิบัติตามเงื่อนไขและกติกาของชุมชน โดยที่ตนเองก็ไม่ได้สร้างภาระหนี้สินโดยไม่จำเป็น

2. ความร่วมมือของคนในชุมชน

การดำเนินงานของกองทุนกลุ่มของเกษตรกรกลุ่มปลูกผักแบบเข้ม อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ได้แสดงให้เห็นถึงการนำทุนทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชน บทเรียนการจัดการ ทุนบุคคล ความสัมพันธ์ตามโครงสร้างองค์กรชุมชน ความร่วมมือในรูปแบบการแสดงความคิดเห็น การให้ข้อเสนอแนะในการดำเนินกติกาคือข้อบังคับ การลดความขัดแย้งในการดำเนินงานของกองทุนฯ และการปฏิบัติตามกฎกติกา ข้อบังคับกองทุนฯ ดังนี้

2.1 การให้ข้อเสนอแนะในการกำหนดกติกา ข้อบังคับกองทุนกลุ่ม

ความสำเร็จในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ที่ผ่านมา เกิดจากความร่วมมือของคนในชุมชน ตลอดจนการแก้ไขปัญหาต่างๆ เป็นวัฒนธรรมชุมชนซึ่งเป็นทุนทางสังคม ที่เกิดขึ้น ภายใต้เงื่อนไขการยอมรับในผู้นำชุมชน การยอมรับกฎ กติกา โดยเฉพาะกฎที่ชาวบ้าน ได้มีโอกาสร่วมแสดงความคิดเห็น การให้ข้อเสนอแนะต่างๆ ดังนั้นการที่คนในชุมชนหรือสมาชิกกลุ่มมีความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ เป็นทุนเดิมที่มีอยู่ และการกำหนดแนวทางเพื่อให้เกิดความมีของของคนในชุมชน โดยการเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น และการคัดเลือกคนซึ่งเป็นผู้ที่มีประสบการณ์เป็นทุนบุคคลร่วมเป็นคณะทำงานกองทุนกลุ่ม เหล่านี้คือ ทุนทางสังคมที่ถูกนำมาปรับใช้ในการจัดการกองทุนกลุ่ม

2.2 การลดความขัดแย้งจากการดำเนินงานกองทุนกลุ่ม

ความขัดแย้งมีอยู่ในทุกชุมชน สำหรับการดำเนินกิจกรรมกองทุนกลุ่มจะมากน้อยต่างกัน ไป อยู่ที่วิธีการจัดการของแต่ละชุมชน ชุมชนหมู่ที่ 3 บ้านสันตันกอก และหมู่ที่ 4 บ้านดอนแก้ว ได้มีความพยายามนำทุนทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชนมาปรับใช้ในการดำเนินกิจกรรมกองทุนฯ การจัดการ โดยมีการแลกเปลี่ยนพูดคุย สร้างความเข้าใจ เป็นรูปแบบการจัดการที่เป็นทุน

ทางสังคมที่ชุมชนใช้มาตลอดในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ รวมไปถึงการมีผู้นำชุมชนที่ดี มี
ประชาธิปไตย เป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน จึงทำให้ลดปัญหาความขัดแย้งได้

2.3 การปฏิบัติตามกฎ กติกา ข้อบังคับกองทุนกลุ่ม

ที่ผ่านมากองทุนกลุ่มเกษตรกรกลุ่มปลูกผักแบบเข้มมีการปรับปรุงแก้ไขกฎ
กติกาข้อบังคับมาโดยตลอด มีรูปแบบ วิธีการที่จะให้สมาชิกกลุ่มยอมรับและปฏิบัติตาม เช่น การมี
ส่วนร่วมในการร่างกฎ กติกาข้อบังคับ การทำงานของคณะกรรมการภายใต้การแนะนำ ให้
คำปรึกษาจากกรรมการกลาง ทูทางสังคมถูกนำมาใช้ทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยเฉพาะทุนที่อยู่ใน
ในกลุ่ม/องค์กร วิธีการจัดการซึ่งได้จากบทเรียนในอดีตซึ่งก็เป็นทุนทางสังคมอย่างหนึ่งที่น่ามาปรับ
ใช้ โดยให้คณะกรรมการกลางซึ่งเป็นทุนองค์กรของชุมชนเป็นที่ปรึกษา ซึ่งเหล่านี้ถือว่าเป็นการใช้
ทุนทางสังคมทางตรง ส่วนทางอ้อม การที่ชุมชนมีกองทุนด้านการเงินกองทุนเป็นการช่วยกรองคน
ที่จะกู้เงินกองทุน ไปใช้ที่จะกู้เงินกองทุน ไปใช้ตามเงื่อนไขของกองทุนฯ หรือเป็นทางเลือกกรณี
ต้องการเงินนำไปใช้อีกอย่างอื่น

3. เครือข่ายการเรียนรู้

การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ของสมาชิกกลุ่มกองทุนด้วยกันการที่สมาชิกเป็นเครือข่ายกับกลุ่ม
กองทุนต่างๆ บางคนเป็นสมาชิกหลายกองทุน เช่น กองทุนกลุ่มปุ๋ยชีวภาพ กองทุนกลุ่มเลี้ยงวัว
ฯลฯ นำประสบการณ์มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการทำงานร่วมกัน ปรึกษาหารือกัน ร่วมวิเคราะห์
ปัญหาอุปสรรค กำหนดแนวทางการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน จุดเด่นจุดด้อยของแต่ละคนไม่
เหมือนกัน จึงเป็นการนำเอาจุดเด่นหรือความสามารถของคนหนึ่งไปเสริมอีกคนหนึ่ง แล้วแบ่งงาน
แบ่งหน้าที่ตามความเหมาะสม ดังนั้นจึงเป็นทุนทางสังคมที่ถูกนำมาใช้ในการจัดการกองทุนเช่นกัน

4. การเชื่อมโยงบทเรียนในอดีตกับการนำมาใช้กับกองทุนกลุ่ม

ประสบการณ์จัดการที่ผ่านมาของกลุ่ม ได้มีการทบทวนกระบวนการดำเนินงานกลุ่ม
กองทุน การทำงานของคณะกรรมการ การกำหนดกฎระเบียบ กติกาข้อบังคับกลุ่ม การติดตามการ
ดำเนินกิจกรรมของผู้กู้ การทำงาน โดยผ่านเวทีพูดคุย ได้เรียนรู้ร่วมกัน ผ่านกระบวนการวิเคราะห์
ปัญหา และวิเคราะห์ทางเลือกแล้วจึงตัดสินใจดำเนินการ เป็นการดำเนินกิจกรรมบนพื้นฐาน
เงื่อนไขของการมีส่วนร่วม การใช้ความร่วมมือ มีความเอื้ออาทร เห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน
ทั้งหมดคือทุนทางสังคมที่ได้นำมาใช้ในการจัดการกองทุนกลุ่ม

5. ผู้นำกับบทบาทในฐานะกรรมการกองทุน

5.1 ความมีอิสระในการแสดงความคิดเห็น การตัดสินใจ

ลักษณะความเป็นผู้นำเป็นทุนบุคคล โดยเฉพาะกรรมการกองทุนกลุ่มถือว่ามี ความสำคัญที่จะดำเนินการกองทุนสำเร็จหรือล้มเหลว ในบางสถานการณ์กรรมการต้องกล้าที่จะ ตัดสินใจ เพื่อให้การดำเนินงานกองทุนเป็นไปด้วยความเรียบร้อย เป็นประโยชน์กับสมาชิกกองทุน

5.2 ความสัมพันธ์กับสมาชิกที่จ่ายเงินกองทุนกลุ่ม

ความเป็นเครือญาติ มีความเอื้ออาทร ความเห็นอกเห็นใจ การช่วยเหลือกันของคน ในชุมชนคือ ทุนทางสังคมที่ถูกนำมาใช้เป็นพื้นฐานในการบริหารจัดการกองทุนกลุ่มของ คณะกรรมการกองทุน โดยการจัดการของคณะกรรมการกองทุนจะมีการจัดสรรโดยให้ทุกคนได้มี โอกาสเข้าถึงแหล่งทุนที่เท่าเทียมกัน

5.3 ทักษะที่ดีที่มีต่อสมาชิก/กิจกรรมที่จ่ายเงินกองทุนกลุ่ม

แนวคิดและข้อเสนอแนะ ของคณะกรรมการกองทุนกลุ่มแต่ละคนซึ่งมี ประสบการณ์ การประกอบอาชีพ การผ่านการอบรม ผ่านการทำงานร่วมกับชุมชนมากมาย เป็นทุน บุคคลส่งผลต่อการจัดการกองทุน โดยเฉพาะต่อการดำเนินกิจกรรมของสมาชิก การเข้มงวดในการ พิจารณาในการให้เงินกู้แก่สมาชิกกลุ่ม และมีการติดตามอย่างต่อเนื่อง

5.4 การติดตามให้คำแนะนำสมาชิกที่จ่ายเงินกองทุนกลุ่ม

จากบทเรียนการดำเนินกิจกรรมกองทุนในอดีต กรรมการกองทุนขาดการติดตาม อย่างใกล้ชิด ทำให้กองทุนกลุ่มมีปัญหา คือสมาชิกไม่นำเงินไปใช้ตามวัตถุประสงค์ ทำให้มีหนี้สิน เพิ่มขึ้น ไม่สามารถส่งใช้เงินคืนได้ ดังนั้นต่อมากองทุนกลุ่มจึงได้พยายามหาแนวทางแก้ไขปัญหาลองผิด ลองถูกมาตลอดสะสมเป็นทุนด้านการจัดการที่ส่งผลต่อการกำหนดรูปแบบการติดตามของ คณะกรรมการกองทุนกลุ่ม โดยการแบ่งความรับผิดชอบติดตามสมาชิกที่จ่ายเงินแต่ละราย ทำการ ติดตามอย่างทั่วถึงและทำให้สมาชิกได้มองเห็นถึงการเอาใจจริงเอาใจในการทำงานของคณะกรรมการ ทำให้ความตั้งใจที่จะนำเงินไปใช้ตรงตามวัตถุประสงค์ อีกประเด็นหนึ่งคือ การให้สมาชิกที่กู้ เงินกองทุนทำแบบรายงานดำเนินงานตามโครงการที่ขอกู้ ซึ่งจะมีรายละเอียด ชื่อโครงการที่ขอกู้ เงินไปลงทุน ระยะเวลาที่นำเงินดำเนินการผ่านไปแล้วกี่เดือน มีรายรับ รายจ่ายของโครงการอย่างไร กี่ไร ขาดทุน จะต้องลงบัญชีรายงานผลดังกล่าว ทำให้เห็นภาพรวมของผลการนำเงินไปลงทุนของ สมาชิกทั้งหมดและของแต่ละคน

6. ภูมิปัญญากับการนำเงินกู้ไปดำเนินกิจกรรมของสมาชิก

ความเป็นชนบท การดำเนินชีวิตอยู่อย่างพึ่งพิงธรรมชาติ มีการรวมกลุ่มเพื่อประกอบอาชีพทำให้มีประสบการณ์การทำงานร่วมกัน การจัดการบางครั้งทำแล้วล้มเหลว หลายครั้งทำแล้วประสบความสำเร็จ มีการปรับตัวเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ สังคมภูมิปัญญา ดังนั้นรูปแบบการรวมกลุ่มและการจัดการบริหารของกลุ่มจึงเป็นทุนทางสังคมที่ถูกนำมาใช้กับการดำเนินกิจกรรมของสมาชิกกองทุนกลุ่ม

4.12 ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานกลุ่มเกษตรแบบเข้ม

จากการดำเนินงานที่ผ่านมา คณะกรรมการบริหารกลุ่มพบว่าปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานด้านต่างๆ มีดังนี้

- 1) การขาดความรู้ความเข้าใจในอุดมการณ์ และการทำงานของคณะกรรมการ คือ คณะกรรมการที่ได้รับเลือกเข้ามาบริหารงานในชุดแรก ทั้งคณะไม่ได้ผ่านการอบรมของกรมการพัฒนาชุมชน เมื่อไม่มีความรู้ความเข้าใจในอุดมการณ์ ทำให้คณะกรรมการไม่ได้แบ่งหน้าที่การทำงานเป็น 4 คณะตามโครงสร้างของกรมการพัฒนาชุมชน การทำหน้าที่บางประการจึงไม่รัดกุม เช่น การตรวจสอบบัญชี
- 2) การดำเนินงานในช่วงแรกนั้นไม่มีแผนการดำเนินการอย่างชัดเจน คือ การดำเนินงานประจำปีคณะกรรมการมีเพียงแผนการรับฝากเงิน และการให้บริการกู้เงินแก่สมาชิกเท่านั้น ไม่ได้กำหนดแผนการประจำปีไว้ให้สมาชิกทราบ เช่น แผนการระดมทุนและแผนการให้บริการกู้เงิน ประมาณการรับจ่ายประจำปี แผนการอบรมคณะกรรมการและสมาชิกประจำปี รวมทั้งการทำแผนระยะสั้นและระยะยาวไว้ แม้จะมีการกำหนดการประชุมคณะกรรมการบริหารไว้ก็เป็นการประชุมเพื่อแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า
- 3) การจัดทำบัญชีไม่ต่อเนื่อง คือ เริ่มต้นปีกลุ่มจะรับฝากเงินสะสมจากสมาชิก และให้บริการเงินกู้แก่สมาชิก เมื่อถึงเวลาสิ้นปีบัญชีที่กำหนดจะรวบรวมเงินกำไรที่ได้มาทำการแบ่งสรรตามรายการต่างๆ แล้วจึงเริ่มต้นวงจรดำเนินงานใหม่ทำให้การดำเนินงานของกลุ่มไม่ต่อเนื่อง
- 4) การจัดทำบัญชีรับ - จ่าย คราวเรือนของสมาชิกบางคนยังไม่ต่อเนื่อง ทำให้ไม่ทราบรายรับ รายจ่ายของตนเอง ดังนั้นจึงไม่สามารถควบคุมค่าใช้จ่ายได้
- 5) การติดตามของคณะกรรมการไม่สม่ำเสมอและไม่มีการกำหนดเวลา ทำให้สมาชิกบางคนกู้เงินไปดำเนินการไม่ตรงวัตถุประสงค์